

Evsizlerin Barınma Evi Deneyimleri: “İnsan Önemsendiğini Görmek İstiyor”*

Cengizhan Aynacı¹ , Yusuf Genç²

Öz

Evsizlik Türkiye’de giderek önem kazanan toplumsal bir problemdir. Türkiye’deki evsizlik araştırmaları evsiz kalma sebepleri, evsizlikle başa çıkma stratejileri, evsizliğe yönelik sosyal hizmetler gibi konulara odaklanmaktadır. Türkiye’de evsizliğe yönelik sosyal hizmetler büyük ölçüde sivil toplum kuruluşları tarafından ve basamak modeli çerçevesinde sunulmaktadır. Bu hizmetlerin çoğu barındırma öncesi önleyici hizmetler kapsamında ve baş etme stratejilerini geliştirme üzerine odaklanmaktadır. Bu nedenle evsiz barınma evlerine ilişkin araştırmalar oldukça azdır. Bu araştırma evsizlerin barınma evi deneyimlerini keşfetmek ve bu deneyimlerden elde edilen sonuçlar doğrultusunda barınma evlerine ve evsizlere yönelik sosyal hizmet önerileri sunmayı amaçlamaktadır. Nitel araştırma yöntemi ve yorumlayıcı fenomenoloji deseniyle gerçekleştirilen araştırmanın çalışma grubu amaçsal örnekleme yöntemiyle seçilen 30 evsizden oluşmaktadır. Araştırmanın ölçme aracı evsizlerin evsizlik ve barınma evi deneyimlerini keşfetmeye yönelik soruları içeren yarı yapılandırılmış görüşme (mülakat) formudur. Görüşme tekniği kullanılarak yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda elde edilen veriler betimsel analiz ve içerik analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen veriler “araçlar”, “zorluklar” ve “beklentiler” olmak üzere üç ana tema altında incelenmiştir. Evsizler barınma evlerine bir başka evsiz, çevresel aktörler, barınma evi çalışanları, güvenlik ekipleri ve kişisel başvuru aracılığıyla yerleşmişlerdir. Evsizlerin barınma evlerinde yaşadıkları zorluklar; kurallar, personel tutum ve davranışları, adaptasyon, malzeme tedariki, standartsızlık, teknik problemler ve erişim/ulaşım zorluklarıdır. Evsizlerin barınma evlerinden beklentileri; psiko-sosyal destek birimleri ve meslek elemanları, barınma evi içerisinde sağlık birimi, barınma evlerinin temizliği, sosyal aktiviteler ve düzenli bir barınma evi hayatı şeklindedir. Araştırma sonuçları doğrultusunda evsiz barınma evlerinde manevi ve değer temelli sosyal hizmet anlayışının benimsenmesi, faaliyet ve hizmetlerin iyileştirilerek evsizlerin ihtiyaçlarına yönelik hale getirilmesi, atölyelerin yanı sıra profesyonel meslek elemanlarının çalıştığı psiko-sosyal destek ve sağlık birimleri kurulması, ayrıca evsizlerin yaşam becerilerinin geliştirilmesine yönelik düzenli sosyal etkinlikler düzenlenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmet • Evsizlik • Barınma Evi • Barınma evi deneyimi

Shelter Experiences of the Homeless People: “One Wants To Feel Cared For”

Abstract

Homelessness is an increasingly important social problem in Turkey. Research on homelessness in Turkey focuses on issues such as the causes of homelessness, strategies to cope with homelessness, and social services for homelessness. Non-governmental organisations and the framework of the step model largely provide social work practices for homelessness in Turkey. Most of these services are within the scope of pre-housing preventive services and focus on developing coping strategies. For this reason, research on homeless shelters is quite scarce. This study explores the shelter experiences of the homeless and to provide social work recommendations for shelters and homeless individuals based on the findings. Conducted using a qualitative research method and an interpretative phenomenological design, the study’s sample consisted of 30 homeless individuals selected through purposive sampling. The research tool is a semi-structured interview form with questions designed to explore the experiences of homelessness and shelter use. The data obtained from these semi-structured interviews were analysed using descriptive and content analysis methods. The data were examined under three main themes: “mediators,” “challenges,” and “expectations.” Homeless individuals settled in shelters through various means including referrals from other

* Bu makale Cengizhan Aynacı’nın Yusuf Genç danışmanlığında tamamladığı “Hak temelli sosyal hizmet ekseninde evsizlerin psiko-sosyal problemleri ve çözüm stratejileri” başlıklı doktora tezinden (2024) hareketle hazırlanmıştır.

1 **Sorumlu Yazar:** Cengizhan Aynacı (Dr. Arş. Gör.), Sakarya Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, Sakarya, Türkiye, Eposta: cengizhanaynaci@sakarya.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6536-6642

2 Yusuf Genç (Prof. Dr.), Sakarya Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, Sakarya, Türkiye, Eposta: ygencc@sakarya.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6580-0883

Aktif: Aynacı, C., & Genç, Y. (2024). Evsizlerin barınma evi deneyimleri: “İnsan önemsendiğini görmek istiyor”. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 44, 487-525. <https://doi.org/10.26650/SJ.2024.44.2.0670>

homeless people, environmental actors, shelter staff, security teams, and personal applications. The challenges faced by the homeless in shelters include rules, staff attitudes and behaviours, adaptation, material procurement, inconsistency, technical problems, and access/transportation issues. Expectations from shelters include the provision of psycho-social support units and professional staff, health units within shelters, cleanliness of the shelters, social activities, and a well-organised shelter life. Based on the research findings, it is recommended to adopt spiritually and value-based services in shelters, to improve the content, scope, and services of shelters to better meet the needs of the homeless, to establish psycho-social support and health units within shelters staffed by professional personnel, to create workshops for the homeless, to enhance life skills, and to organise regular social activities.

Keywords: Social work • Homelessness • Shelter • Shelter experience

Extended Summary

Homelessness is a global phenomenon affecting individuals from a biopsychosocial perspective (Genç et al., 2022). According to the UN Human Rights Commission Report and the UNECE (2018) panel results, there are approximately 100 million homeless individuals worldwide. This number accounts for more than 2% of the global population (UNECE, 2018, pp. 2-3). Jiménez-Lérida et al. (2023) reported that over 20% of the global population lacks proper or adequate housing. Additionally, 1.6 billion people live under inadequate conditions in slums or institutions under state protection (Metro Denver Homeless Initiative, 2015, pp. 3-13).

Homeless individuals are a disadvantaged social group experiencing numerous problems simultaneously and multidimensionally (Aynacı, 2024, p. 51). The challenging processes they endure necessitate the implementation of various intervention programmes and combat strategies for homelessness. Services for the homeless are divided into preventive (early intervention) and protective (rehabilitative, restorative) services.

Preventive services focus on identifying risk situations and supporting individuals at risk of homelessness before it occurs through various interventions, while protective services involve providing shelter, rehabilitation, and support to individuals after homelessness has occurred (Aynacı, 2024, pp. 80, 82). Preventive services may include reducing housing costs, applying tax reductions, providing discounts on health services, and offering assistance to family members (Shinn, 2004, p. 458). Protective services include providing soup kitchens, vocational training, counselling services, addiction education programmes/diagnosis and treatment, and personal care assistance (Evans, 2011, p. 26).

Another dimension of protective service pertains to shelter-related services (Bekaroğlu-Doğan, 2020, p. 27). These services involve providing overnight care and meeting the needs of the homeless in various shelter institutions. Types of shelters include emergency shelters, temporary/permanent/supportive housing, paid accommodation, and gymnasiums (Harvey, 1999, p. 277). Shelters are often the first

institutions that come to mind when discussing homelessness. They offer a place for the homeless to sleep, provide meals, showers, personal care, and protect them from street dangers while offering opportunities for social interaction with other homeless individuals (Aynacı, 2024, p. 83).

Shelters are categorised into three types: “night shelters,” “day centres” / “drop-in centres,” and “full-day shelters/hostels” (Aynacı, 2024, p. 83). Each type of shelter has distinct characteristics and dynamics. Although these shelters provide various services to the homeless, the increasing number of homeless individuals has prompted discussions about shelter services.

In recent years, shelter services for the homeless have been a prominent topic of discussion in the literature. The main focus of these discussions is whether priority should be given to housing models (Housing First model) or rehabilitation models (Staircase model) and what should be included in these models (McNaughton, 2008, p. 88; Roman & Berg, 2004, p. 343). While these questions improve institutional models for the homeless, they do not offer specific solutions or inquiries about shelters. The content and development of services in shelters, which are the first institutions associated with institutional models for the homeless, are considered crucial for the psychosocial well-being of the homeless.

The aim of this research is to explore the experiences of the homeless with shelters and to provide social work recommendations for shelters and the homeless based on the findings. The study employs a qualitative research method and an interpretive phenomenological design. The population of the study consists of homeless individuals in Kocaeli, Turkey, while the sample group comprises 30 homeless individuals selected through purposive sampling. Semi-structured interviews were conducted using a semi-structured interview form and technique. The sample includes individuals with various types of homelessness: those still living on the street, those living in shelters, those who returned to shelters after overcoming homelessness, and those who went directly to shelters upon becoming homeless. In the study, all individuals are categorised as homeless regardless of their previous living conditions. Each of these individuals, regardless of living on the street, had different experiences with shelters.

The main research question of the study is: “*What are the experiences of the homeless with shelters?*” Additionally, the study seeks to answer the following questions:

- Through which intermediaries have the homeless been placed in shelters?
- What difficulties do the homeless encounter in shelters?
- What are the expectations of the homeless from shelters?

The research was conducted in accordance with the “08” number permission obtained from the Social and Human Sciences Ethics Committee of Sakarya University, Turkey, dated June 7, 2023. The data collection tool was a semi-structured interview form created by the researcher, and the analysis techniques were descriptive and content analysis. Audio recordings from the interviews were transcribed, and parts of the data such as words, sentences, or paragraphs were coded. Subsequently, concepts were categorised, and related concepts were grouped into categories. Similarly, related categories were analysed under a broader theme. The study identified three main themes: “intermediaries,” “difficulties,” and “expectations.” The findings are summarised as follows:

- Homeless individual access shelter facilities through various means, including referrals from other homeless individuals, social network actors, shelter employees, security personnel, and personal applications. The role of other homeless individuals in disseminating information about shelters indicates social networks and social capital patterns within the homeless community. These practises can also be interpreted as the outcomes of a homelessness subculture. The involvement of social network actors in guiding homeless individuals to shelters reflects societal sensitivity towards homelessness. Furthermore, the role of shelter employees and/or security personnel, such as police and municipal officers, in facilitating access to shelters highlights the implementation of demand-driven social services. Personal applications by homeless individuals indicate an awareness of their rights and citizenship.
- The challenges faced by homeless individuals in shelters include issues related to rules, staff attitudes and behaviours, adaptation difficulties, material provisions, lack of standards, technical problems, and accessibility. Rules within institutions are often restrictive for street homeless individuals, limiting their perceived freedom and deterring them from using shelters. Negative attitudes and behaviours exhibited by shelter staff contribute to feelings of worthlessness among homeless individuals, reinforcing the marginalisation they experience in society and within their personal lives.
- Among the homeless population, there are individuals who struggle to adapt to others in the shelter. Those who previously enjoyed above-average living standards were often hesitant to live in shelters and tend to stigmatise other homeless individuals, perceiving them as inferior. This stigmatisation leads to communication breakdowns and an inability to adapt to the shelter environment. Additionally, some homeless individuals, due to concerns over safety and self-control, perceive shelters as insecure and avoid them altogether.
- The quantity and quality of materials provided to the homeless often result in cleanliness and hygiene issues over time. Inadequate hygiene conditions lead

to a loss of self-confidence, acceptance of uncleanliness, and social adaptation problems, ultimately paving the way for social exclusion.

- The lack of standardised practises among shelters affects the level of satisfaction with the services provided and the motivation of homeless individuals to overcome homelessness. The reasons for these inconsistencies include variations in resources across countries, cities, and regions; the absence of standard social policies targeting homelessness; and insufficient theoretical and practical knowledge among public personnel regarding homelessness.
- Homeless individuals’ expectations from shelters include psychosocial support, healthcare services, hygiene and cleanliness, social activities, and sustained institutional support.
- The harsh conditions of homelessness adversely affect the biopsychosocial health of homeless individuals. Consequently, they require a psychosocial support unit where they can express themselves, communicate openly, and receive professional assistance, as well as a healthcare unit to address urgent health needs, provide treatments, and dispense medication. Homeless individuals believe that these units would enhance their biopsychosocial well-being.
- Psychosocial support units play a critical role in empowering individuals, providing proper guidance, fostering personal and societal trust, encouraging community participation, and facilitating self-actualisation. Among homeless individuals, physical health is closely linked to mental health. Feelings of physical inadequacy negatively impact self-esteem and prevent homeless individuals from realising their potential.
- Among the most significant challenges faced during homelessness are issues related to cleanliness and hygiene. These include the general cleanliness of shelters, the cleanliness of homeless individuals’ bodies and clothing, and the maintenance of rooms and beds, all of which shape their expectations regarding hygiene in shelters.
- The social activity expectations of homeless individuals aim to address their psychosocial and mental needs. They desire shelters to organise periodic social activities tailored for them, as such activities are perceived as mitigating the negative emotions and thoughts experienced during homelessness.
- Homeless individuals who are elderly, suffer from chronic illnesses, have limited or no income, possess weak or non-existent family ties, lack caregivers, are unable to work, or have low future aspirations exhibit very low or no motivation to escape homelessness. These individuals often expect a sustained shelter life, as their basic needs are met, and their future expectations remain minimal.

Based on the findings of the study, the following recommendations are proposed regarding the content, scope, and operation of shelters:

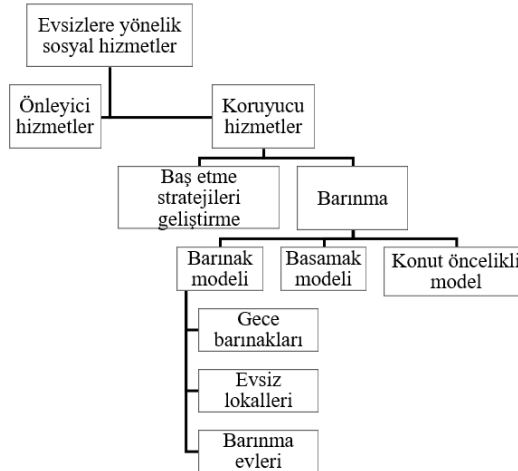
- Homeless individuals should be approached not merely as applicants but with a value-oriented and humane perspective, ensuring that their basic human needs are not overlooked. Shelters should be transformed into empowering mechanisms that have a positive impact on the lives of homeless individuals.
- Shelters should be established not on the outskirts or peripheral areas of cities but in locations where homeless individuals can meet their psychosocial needs. When designing shelters, the profiles of homeless individuals should be considered, prioritising horizontal architecture over high-rise buildings. Although the high value of central urban areas in metropolitan cities may pose challenges for local governments, shelter locations should facilitate the active participation of homeless individuals in society.
- The internal and external structures of shelters (e.g., walls, rooms, cabinets) should be monitored regularly, and necessary repairs and renovations should be carried out in case of deterioration. In addition, routine cleaning and pest control in shelters are crucial for institutional identity and hygiene.
- In cases where homeless individuals lack a registered address, the shelters should ensure that the necessary processes are initiated to help them access their rights. Moreover, informational materials should be provided to enhance their awareness of rights and citizenship.
- Dedicated units should be established within shelters to address the psychosocial and spiritual needs of homeless individuals as well as their healthcare requirements. Professional personnel should staff these units.
- Shelters should employ a multidisciplinary team of professionals, including social workers, psychologists, counsellors, sociologists, spiritual advisors, and healthcare personnel. Each staff member should perform intervention plans and programmes tailored to homeless individuals in line with their professional roles and multidisciplinary.
- To support the social integration of homeless individuals, volunteer activities and workers should be incorporated into shelter services, with voluntary participation encouraged. The role of prosocial communication in shelter services should be emphasised. The presence of volunteers in shelters can have a dual benefit, positively affecting not only homeless individuals but also enhancing the services and the well-being of shelter staff.

- Professionals working in shelters should know social work theories and practises, be culturally competent, and be informed about anti-stigmatising social work practises. Additionally, they should enhance their verbal and non-verbal communication skills and avoid negative attitudes, behaviours, and communication patterns towards homeless individuals.
- Shelters should establish workshops in suitable areas where homeless individuals can participate in social activities and develop life skills. The progress of homeless individuals who acquire skills in these workshops should be monitored, and shelters should act as intermediaries to prepare them for reintegration into life. Periodic social activities and events organised outside the shelter by shelter management are also deemed important for empowering homeless individuals. Such initiatives can positively contribute to behaviour, emotional, and cognitive changes and to the processes of community integration and social inclusion.
- To facilitate the employment of homeless individuals, shelters should collaborate with NGOs, public employment agencies (e.g., İŞKUR), and similar institutions to support the inclusion of employable homeless individuals in the workforce. Those seeking education should be directed to vocational training programmes. Expanding the successful collaboration practises observed in various cities across the country to a national level would yield more favourable outcomes in both the employment process and its subsequent monitoring.
- Homeless individuals who do not meet the entry requirements for shelters should not be immediately excluded from the shelter system. Instead, after assessing their needs, they should be referred to appropriate institutions capable of providing the necessary care.

Evsizlerin Barınma Evi Deneyimleri: “İnsan Önemsendiğini Görmek İstiyor”

Evsizlik bireyleri biyo-psiko-sosyal yönden etkileyen küresel bir olgudur (Genç ve ark., 2022). BM İnsan Hakları Komisyonu ve BM Avrupa Ekonomik Komisyonu[UNECE](2018)’na göre dünyada 100 milyon evsiz bulunmaktadır. Bu sayı dünya nüfusunun %2’sinden fazlasını oluşturmaktadır (UNECE, 2018, s. 2-3). Jiménez-Lérida ve ark. (2023)’ye göre ise dünya nüfusunun %20’sinden fazlasının düzgün veya uygun bir evi yoktur. Bununla birlikte BM Küresel Konut Krizi: Eğilimler, Nedenler ve Çözümler Raporu (2022)’na göre 1,6 milyar insan yeterli konuttan yoksundur. Bu sayının 2030 yılına kadar 3 milyara yükselmesi riski bulunmaktadır.

Evsizler pek çok problemi aynı anda ve çok boyutlu şekilde yaşayan dezavantajlı sosyal bir gruptur (Aynacı, 2024, s. 51). Yaşadıkları zorlu süreçler evsizler ve evsizlik için çeşitli müdahale programlarının ve mücadele stratejilerinin hayata geçmesini gerektirmektedir. Evsizlere yönelik sosyal hizmetler Şekil 1’de şematize edilmiştir. Buna göre evsizlere yönelik sosyal hizmetleri önleyici ve koruyucu hizmetler olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Önleyici sosyal hizmetler evsizlik riski tespit edilerek erken müdahale hizmetleriyle kişinin desteklenmesine ve evsiz kalmasının önlenmesine yöneliktir (Aynacı, 2024, s. 80). Önleyici hizmetler kapsamında evsizlik riski taşıyan bireyler için konut maliyetlerinin düşürülmesi, vergi indirimleri uygulanması, sağlık hizmetlerinde indirim ve (varsa) aile üyelerine yönelik yardımlar uygulanmaktadır (Shinn, 2004, s. 458). Koruyucu hizmetler ise kişi evsiz kaldıktan sonra evsizlerin rehabilite edilerek evsizlikten kurtulmak için desteklenmesini içermektedir (Aynacı, 2024, s. 82).

Şekil 1. Evsizlere Yönelik Sosyal Hizmetler¹

Koruyucu sosyal hizmetler baş etme stratejilerini geliştirme ve barınma temelli olmak üzere iki başlıkta incelenmektedir (Bekaroğlu-Doğan, 2020, s. 27). Baş etme stratejilerine

1 Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

(hayatta kalmaya) yönelik hizmetler evsizlerin sokağı deneyimlerken kendilerine verilen hizmetleri kapsamaktadır. Bu kapsamda evsizlere yemek dağıtımı, iş bulma konusunda aracılık, bağımlılığa yönelik tanı ve tedavi, temizlik ve hijyen ihtiyaçlarına yönelik hizmetler sunulur (Evans, 2011, s. 26). Baş etme stratejilerine yönelik hizmetlerin başat aktörü yerel yönetimlerdir. Yerel yönetimlerin halka ve halkın ihtiyaçlarına en yakın yönetim mekanizmaları olması, daha az sayıda karar merciinden oluşması ve sorumlu olduğu insan sayısının daha az olması merkezi yönetime kıyasla daha hızlı, etkili ve kreatif çözümler sunmasına imkan sağlamaktadır (Türker, 2022, s. 77).

Barınmaya yönelik hizmetler ise evsizlerin barınma merkezlerinde yatılı kurum bakımı almaları ve ihtiyaçlarının bu kurumlarda verilmesini tanımlamaktadır. Barınmaya yönelik kurumlar arasında barınma evleri², geçici ve kalıcı konutlar, ücreti başkası tarafından ödenen oteller ve spor salonları sayılabilir (Harvey, 1999, s. 277). Her bir kurumsal modelin evsizlere olan bakışı, içerdiği hizmet modelleri ve evsizliğe karşı ürettiği çözümler birbirinden farklıdır.

Barınma temelli kurumsal modeller barınma evleri, basamak modeli ve konut öncelikli model olmak üzere üçe ayrılmaktadır: Barınma evleri de kendi içerisinde (1) “gece barınakları” (*night shelter*), (2) “evsiz lokalleri” ya da “gündüz barınakları” (*day center, drop-in-center*) ve (3) “tam gün hizmet veren barınma evleri” (*shelter, hostel*) şeklinde ayrılmaktadır (Aynacı, 2024, s. 83). (1) *Gece barınakları*, akşam saatinde açılan, güvenlik taraması sonucu evsizlere belirli bir kontrol düzeninde odalarda ağırlandığı, kendilerine yemek, duş ve temiz kıyafet verilen barınaklardır. Gece barınakları hizmetinin temelinde “uyuma/yatma” vardır. Evsizler bulunduğu yeri sahiplenmez ve barınakla bir bağ kurmaz ve evsizlerin her gece farklı bir yerde uyuması söz konusu olabilir.

(2) *Evsiz lokalleri*, evsizlere yatılı bir hizmet vermekten ziyade temel günlük ihtiyaçlarının karşılanmasına odaklanır. Bu lokaller genellikle mesai saatleri düzenine (08.00-17.00/18.00) göre çalışır ve burada gönüllü kişiler de çalışabilir. Evsizler gündüz barınaklarına gelerek yemek, duş, kıyafet yıkama, danışmanlık hizmeti alma, meslek edinme başvurusu yapma, diğer evsizlerle ilişki kurma/arkadaş olma gibi eylemleri gerçekleştirebilirler. Evsizler bu lokallere gelerek vakit geçirme ve sosyalleşme imkânı bulabilirler. Bu lokallerde evsizlerin özel günlerinin kutlanması, eski evsizlerin mevcut evsizlere akran desteği uygulamaları ve gece barınaklarına oranla daha fazla gönüllü katılım söz konusudur.

2 Evsizlere yönelik barınma hizmeti, başka bir deyişle koruyucu kurumsal hizmet, veren temel kurumları ifade etmek üzere uluslararası literatürde “shelter” kavramı yaygın kabul görmekte ve kullanılmaktadır. Türkiye’de “shelter” kavramının Türkçe karşılığı olarak barınak, barınma evi, barınma merkezi, konuk evi, evsizler evi gibi ifadeler kullanılmaktadır. “Barınak” ifadesi olumsuz çağrışımlar taşıdığı için bu çalışmada söz konusu karşılıklardan “barınma evi” tercih edilmiştir.

(3) *Tam gün hizmet veren barınma evleri* ise evsizlere günlük saat kısıtlaması olmadan barınma sağlayan kurumlardır. Bu kurumlar 7/24 hizmet vermektedir. Evsizler bu kurumlarda kendileriyle yapılan görüşmeler neticesinde belirli bir süre ve/ya daha fazla kalabilmektedir. Kalınan süre belirlenirken evsizliğin durumu ve seyrine göz önüne alınmaktadır. İhtiyaç halinde kalma süresi uzatılabilmektedir. Tam gün hizmet veren barınma evleri diğer evsiz barınaklarına göre daha sistematik ve düzenli işletilmektedir. Bu barınma evlerinde evsizlere kişisel oda, yatak ve temiz kıyafet, yemek, duş, sağlık ve hijyen malzemeleri verilmektedir. Evsizler barınma evlerinde bir yere ait olma, mekân mahremiyeti ve mekân kişiselleştirme imkânlarına sahip olmaktadır.

Evsizlere yönelik barınma hizmetleri, son yıllarda evsizlik ve evsizlere ilişkin önemli gündemlerden birini oluşturmaktadır. Bu gündemlerin ana konusu önceliğin hangi modele verilmesi ve model içeriklerinde nelerin yer alması gerektiğine ilişkindir. Buna göre konut öncelikli model (*housing first*) ve rehabilitasyon öncelikli basamak modeli (*staircase model*) gerekliliği üzerine tartışılan iki hizmet türü olarak dikkat çekmektedir (McNaughton, 2008, s. 88; Roman ve Berg, 2004, s. 343). Tartışmalar evsizlere yönelik barınma hizmetlerini geliştirmeye yönelik olsa da önceliği basamak modeliyle konut öncelikli modellere vermekte ve barınaklara/barınma evlerine ilişkin bir soru ya da çözüm önerisi sunmamaktadır. Evsizlere yönelik kurumsal modeller sıralanırken ilk sırada gelen barınakların/barınma evlerinin hizmet içerikleri ve bu içeriklerin geliştirilmesi evsizlerin psikososyal iyilik halleri ve evsizlikten kurtulmaları açısından önemli görülmektedir.

Türkiye’de evsizlik araştırmaları incelendiğinde konu, kapsam ve tematik olarak evsizliğin nedenleri, zorlukları, evsizlikle başa çıkma stratejileri, evsizlere yönelik önleyici hizmetler ve evsizlere yönelik hizmet veren kurum ve kuruluşların ön plana çıktığı görülmektedir. Evsizlere yönelik hizmet veren kurum ve kuruluşlar STK’larla sınırlı kalmakta, bu kurum/kuruluşların vermiş oldukları hizmetler ise geçici ve basamak modeli çerçevesinde gerçekleşmektedir. Bu araştırmanın barınma evlerine ve barınma evlerinden hizmet alan evsizlere odaklanması araştırmanın özgün yönünü ortaya koymaktadır. Zira Türkiye’de evsiz barınma evlerine ilişkin araştırmalar oldukça azdır. Bu araştırmalar içerisinde Işiker (2014)’in Şefkat-Der kuruluşuna ait olan ve İstanbul Tophane’de bulunan evsiz barınma evi üzerine yaptığı sosyoloji yüksek lisans tezi ve Gürel (2023)’in Bursa Büyükşehir Belediyesi bünyesinde bulunan barınma evlerinden hizmet alan evsizlerle gerçekleştirmiş olduğu sosyal hizmet doktora tezi yer almaktadır. Işiker (2014)’in araştırması sosyal politika ve sosyoloji yönelimli olması nedeniyle sosyal hizmet ve evsiz barınma evlerine odaklanmamaktadır. Gürel (2023)’in çalışması ise evsizlerin evsizlik tecrübeleriyle birlikte hizmet aldıkları kurumlara ilişkin değerlendirmelerini de içermektedir. Bu araştırmanın evreninin Kocaeli olması ve iki farklı barınak türüne (evsiz lokalleri ve barınma evleri) ilişkin deneyimleri içermesi araştırmanın bir diğer özgün yönü olarak kabul edilebilir.

Bu araştırmanın amacı evsizlerin barınma evi deneyimlerini keşfetmek ve bu deneyimlerden elde edilen sonuçlar doğrultusunda evsizlere ve barınma evlerine yönelik sosyal hizmet önerileri sunmaktır. Nitel araştırma yöntemi ve yorumlayıcı fenomenoloji deseninin kullanıldığı araştırmanın evrenini Kocaeli/Türkiye içerisinde yer alan evsizler oluştururken çalışma grubunu ise amaçsal örnekleme yöntemine göre seçilen 30 evsiz birey oluşturmuştur.

Kocaeli’de evsizlere yönelik sunulan hizmetler Kocaeli Büyükşehir Belediyesi tarafından ve iki farklı kurumsal model altında yürütülmektedir. Bu modellerden ilki evsiz lokalleri³, bir diğeri ise tam gün hizmet veren barınma merkezleridir. Evsiz lokallerine genellikle sokakta yaşayan, barınma merkezinde kalmak istemeyen ya da barınma merkezi için şartları uygun olmayan kronik evsizler gelmektedirler. Lokallerde evsizler için iki öğün yemek, duş, temiz kıyafet ve hijyen malzemeleri verilmektedir. Barınma merkezleri ise 7/24 açık, evsizlerin kendilerine ait odalarının ve dolaplarının olduğu, kendilerine üç öğün yemeğin, duş, temiz kıyafet ve sağlık hizmetlerinin verildiği kurumsal bir hizmet modelidir. Kocaeli’de bir adet evsiz lokali, iki adet ise barınma evi bulunmaktadır (Aynacı, 2024, s. 102-105).

Araştırmanın çalışma grubunda yer alan evsizler evsizlik durumlarına göre farklı türde evsizliğe sahiptir. Araştırmada evsizlik türleri ayrıştırılmaksızın içerisinde bulunulan yaşam koşulları gereği tüm kişiler evsiz olarak nitelendirilmiştir. Evsizlerin 22 tanesi tam gün hizmet veren barınma evlerinde yaşamakta, kalan 8 tanesi ise evsiz lokallerine gelerek temel ihtiyaçlarını gidermekte fakat yatılı hizmet almamaktadır. Buna karşın her birinin (sokakta yaşasalar dahi) gerek evsiz lokallerine gerekse tam gün hizmet veren barınma evlerine ilişkin çeşitli deneyimleri bulunmaktadır.

Araştırmanın temel araştırma sorusu “Evsizlerin barınma evlerine ilişkin deneyimleri nasıldır?” şeklinde belirlenmiştir. Bununla birlikte araştırmada şu sorulara yanıtlar aranmıştır:

1. Evsizler barınma evlerine hangi araçlar vasıtasıyla yerleşmişlerdir?
2. Evsizlerin barınma evlerinde karşılaştıkları zorluklar nelerdir?
3. Evsizlerin barınma evlerinden beklentileri nelerdir?

Araştırma, T.C. Sakarya Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu’nun 07.06.2023 tarihli ve 58/08 sayılı izniyle yürütülmüştür. Araştırmanın veri toplama aracı, araştırmacı tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme (mülakat) formu, analiz tekniği ise betimsel analiz ve içerik analizidir. Görüşmeler sırasında alınan ses kayıtları yazıya çevrilmiş, transkriptlerde yer alan kelime, cümle ve paragraflar kodlanmıştır. Ardından kavramlar kategorilere ayrıştırılmış ve birbiriyle ilişkili olan

3 Evsiz lokalleri Kocaeli Büyükşehir Belediyesi çatısı altında “gündüzlü bakım evi” adıyla hizmet vermektedir. Bu araştırmada ilgili kurum, literatürde yer alan kavramsal isimle kullanılmıştır.

kavramlar aynı kategoriler altında toplanmıştır. Birbiriyle ilişkili olan kategoriler ise üst bir gruplama ile temalar altında birleştirilmiştir.

Yöntem

1. Model ve Desen

Bu araştırma nitel araştırma modeliyle ve fenomenolojik⁴ desenle gerçekleştirilmiş bir alan araştırmasıdır. Nitel araştırma yöntemi ve fenomenolojik yaklaşım bir olay ya da olgunun derin bir şekilde keşfedilmesini amaçlamaktadırlar (Creswell, 2018, s. 44). Bir şeyin neyden ve nasıl kaynaklandığı, kişinin bir fenomen hakkındaki tecrübeleri, algıları ve deneyimlerini genellenebilir açıklamalara dönüştürmek fenomenolojik yaklaşımla ortaya çıkmaktadır (Creswell, 2018, s. 77-78; Kümbetoğlu, 2005, s. 42). Bu çalışmada Van Manen (1990, s. 4)'in yorumlayıcı fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Yorumlayıcı fenomenolojide deneyimlere yönelme, onları keşfetme ve kişinin hayatının yorumlanması söz konusudur (Van Manen, 1990, s. 4). Araştırmada yorumlayıcı fenomenolojik yöntem kullanılarak evsizlerin evsizlik ve barınma deneyimlerine ilişkin yaşamışlıkları keşfedilmiştir.

2. Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini Kocaeli'de yaşayan evsizler, çalışma grubunu ise araştırmaya gönüllü olarak katılan ve barınma evlerinden hizmet alan 30 evsiz oluşturmaktadır. Bu kişilerin evsizlik durumları birbirinden farklılık göstermektedir. Evsizler içerisinde sokakta yaşayamaya devam eden, barınma evinde yaşayan ve evsizlikten kurtulduktan sonra barınma evine geri dönen, daha önce sokakta yaşamamış fakat evsiz kaldığı anda doğrudan barınma evine gelen/getirilen evsizler bulunmaktadır. Araştırmada evsizlik türleri ayrıştırılmaksızın içerisinde bulunulan yaşam koşulları gereği tüm kişiler evsiz olarak nitelendirilmiştir. Evsizlerin 8'i (K1-K8) evsiz lokallerinden temel ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde hizmet alırken yatılı şekilde kalmamaktadır. Kalan 22'si ise (K9-K30) tam gün hizmet veren barınma evlerinde yatılı hizmet almaktadır. Çalışma grubuna ilişkin sosyo-demografik bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Araştırmanın çalışma grubu belirlenirken amaçsal örnekleme kullanılmıştır. Örneklem büyüklüğünün net bir şekilde belli olmaması ve/ya örnekleme ilişkin sınırlı bilgilere sahip olduğundan amaçsal örneklemin ideal örnekleme türü olduğu düşünülmüştür (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 116; Patton, 2018, s. 45; Neuman, 2016, s. 397). Evsizlere erişim Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Sağlık ve Sosyal Hizmetler

4 Edmund Husserl tarafından ortaya atılan fenomenoloji bir akım ve görüş olarak özü görüntüleme yöntemidir. Bu çalışmada ise fenomenoloji bir felsefi akım ve görüş olmasının aksine bir araştırma deseni olarak ele alınmıştır. (Patton, 2018, s. 104). Bir araştırma deseni olarak fenomenoloji bir fenomen/olgu hakkında yaşanan deneyimleri çözümlenmeye çalışır (Creswell, 2018, s. 42). Merriam (2013, s. 24-26) ve Creswell (2018, s. 42) gibi sosyal bilimciler de fenomenolojiyi bir felsefe olmasının yanı sıra nitel bir araştırma deseni olarak tanımlamıştır.

Daire Başkanlığı bünyesinde bulunan barınma evleri aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı evsiz barınma evlerine giderek araştırmaya gönüllü katılım sağlamayı kabul eden evsizlerle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapmıştır.

Tablo 1. Evsizlerin Sosyo-Demografik Özellikleri

No	Cins.	Yaşadığı Yer	Yaş	Medeni D.	Eğitim D.	Meslek	Çalışma D.	Yapılan işler
1	E	Sokak	38	Bekâr	Ortaokul	Serbest	Düzensiz	Balıkçılık
2	E	Sokak	44	Bekâr	İlkokul	Serbest	Düzensiz	Hamallık
3	E	Sokak	53	Boşanmış	İlkokul	Esnaf		-
4	E	Sokak	45	Boşanmış	İlkokul	Kaynakçı	Düzensiz	Hamallık
5	E	Sokak	60	Boşanmış	İlkokul	Esnaf	-	-
6	E	Sokak	40	Boşanmış	İlkokul	Serbest	Düzensiz	Hamallık
7	E	Sokak	65	Boşanmış	İlkokul	Kasap	Düzenli	Hayvan kesim
8	K	Sokak	43	Boşanmış	Lise	Yok	-	-
9	E	Barınma Evi	56	Ayrı	İlkokul	Yok	Düzensiz	İnşaat işi
10	E	Barınma Evi	77	Dul.	Oku.-yazma yok	Fırıncı	-	-
11	E	Barınma Evi	47	Boşanmış	İlkokul	Yok	-	-
12	E	Barınma Evi	65	Dul. Eş vefat.	İlkokul	Serbest	-	-
13	E	Barınma Evi	47	Bekâr	İlkokul	Serbest	Düzensiz	İnşaat işi
14	E	Barınma Evi	32	Bekâr	Ortaokul	Serbest	Düzensiz	İnşaat işi
15	E	Barınma Evi	62	Boşanmış	İlkokul	İşçi	Düzensiz	İnşaat işi
16	E	Barınma Evi	50	Boşanmış	İlkokul	Yok	Düzensiz	Çaycı
17	E	Barınma Evi	58	Boşanmış	Lise	Esnaf	-	-
18	E	Barınma Evi	57	Boşanmış	İlkokul	Yok	-	-
19	E	Barınma Evi	48	Bekâr	Lise terk	Yok	-	-
20	E	Barınma Evi	49	Boşanmış	İlkokul	Serbest	-	-
21	E	Barınma Evi	37	Bekâr	Ortaokul	İşçi	Düzenli	Güvenlik gör.
22	E	Barınma Evi	60	Boşanmış	Ortaokul terk	Ahçı	-	-
23	E	Barınma Evi	68	Boşanmış	İlkokul	Kasap	-	-
24	E	Barınma Evi	38	Bekâr	Lise terk	İşçi	Düzenli	Temizlik gör.
25	E	Barınma Evi	83	Dul. Eş vefat.	Oku.-yazma yok	Emekli	-	-

26	E	Barınma Evi	59	Bekâr	İlkokul	Mobil-yacı	-	-
27	E	Barınma Evi	60	Boşanmış	İlkokul	İşçi	-	-
28	E	Barınma Evi	42	Boşanmış	İlkokul	İşçi	Düzenli	Isı yalıtım işi
29	E	Barınma Evi	56	Boşanmış	İlkokul	Serbest	Düzensiz	Pazarcılık
30	E	Barınma Evi	78	Dul. Eş vefat.	Ortaokul	Emekli	-	-

3. Veri Toplama Aracı ve Tekniği

Araştırmanın veri toplama aracı, araştırmacı tarafından hazırlanan ve evsizlerin demografik bilgilerini, evsizlik ve barınma evi deneyimlerini içeren yarı yapılandırılmış görüşme (mülakat) formudur. Mülakat formu hazırlandıktan sonra iki uzmanın görüşü alınarak sorulara son hali verilmiş ve araştırmanın etik uygunluğu için T.C. Sakarya Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'na başvuru yapılmıştır. Araştırma, ilgili kurumun 07.06.2023 tarihli ve 58 sayılı toplantısında alınan "08" numaralı izniyle yürütülmüştür. Araştırmanın veri toplama işlemleri 15.08.2023-15.09.2023 tarihleri arasındaki bir aylık sürede tamamlanmıştır. Araştırmacı saha araştırması sırasında görüşme tekniğinden yararlanmıştır. Görüşmeler evsizlerin yaşadıkları barınma evlerinde ve araştırmacıya tahsis edilen odada gerçekleşmiştir. En kısa görüşme 30 dakika sürerken en uzun görüşme 75 dakikada tamamlanmıştır.

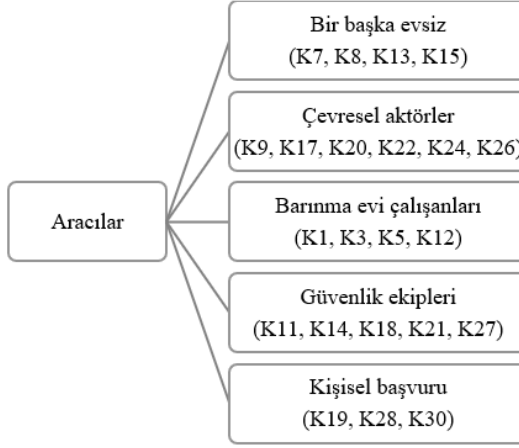
4. Verilerin Analizi

Araştırmada veriler analiz edilirken Moustakas'tan (1994, s. 155-158) referans alınan ve Creswell (2018, s. 182-187) tarafından yeniden tanımlanan fenomenoloji prosedürleri izlenmiş ve analiz tekniği olarak betimsel analiz ve içerik analizi kullanılmıştır. Betimsel analiz tekniğiyle elde edilen veriler araştırmacı tarafından yorumlanmıştır. İçerik analizinde ise tümevarımcı bir yol izlenmiştir. Ses kaydı alınarak transkriptlere aktarılan veriler deşifre edilerek anahtar kelimeler listelenmiş ve veriler kodlanmıştır. Kodlama sırasında sözcük, cümle ya da paragraf gibi bölümler ve olaylara verilen anlamlara "kavram" denilmiştir. Kavramlar kategorilere ayrıştırılmış ve birbiriyle ilişkili olan kavramlar aynı kategorilerde toplanmıştır. Benzer şekilde birbiriyle ilişkili kategoriler de daha üst bir gruplama sonucunda bir tema altında incelenmiştir.

Bulgular

1. Barınma Eviyle Tanışma: Araçlar

Evsizlerin kurumlara geliş araçları "bir başka evsiz", "çevresel aktörler", "barınma evi çalışanları", "güvenlik ekipleri" ve "kişisel başvuru" olmak üzere beş kategoride incelenmiştir (Şekil 2).

Şekil 2. Barınma Evlerine Geliş Aracıları

Evsizler evsizlik sürecinde benzer deneyimleri yaşadığı kişilerle ortak sosyal sermaye ağları oluşturmaktadır. Benzer yerlerde yaşayan ve ihtiyaçlarını benzer yerlerden karşılayan evsizler barınma merkezlerine ilişkin bilgi ve yerleşme süreçlerini de birbirleriyle paylaşmaktadırlar. Bu durum aynı zamanda evsizler arasında ortak bir evsizlik kültürünün ortaya çıkmasına ve yayılmasına imkân tanımaktadır:

“Burayı (gündüz barınağı) sokakta kalan arkadaşlarımız tavsiye etti. Sağ olsun buradaki abilerle de tanıştık. Bize yardımcı oldular. İsmimi yazdılar. Ara ara gelip kalıyorum burada.” (K7)

“Benim gibi dışarda kalanlar vardı. Burayı onlar tarif etmişlerdi. Ben burayı bilmiyordum yani. Hastanede kalırken tanışmıştım onlarla.” (K8)

“Daha önce kalmıştım burada ben. Bu ikinci kez gelişim. Burada kalan bir arkadaş söylemişti bana. O da benim gibiydi. Ben bir ara gittim ama durumlar kötü olunca yeniden geldim.” (K13)

“Barınmada kalan bir çocuk vardı. Birlikte çalışıyorduk. O dedi bana yeme içme kalma bedava oraya git bir başvur dedi. Tarif etti bana burayı. Ben de geldim başvurum.” (K15)

Çevresel aktörler evsizlerin barınma merkezlerine erişim sağlamalarında önemli aktörler olarak görülmektedir. Bu kişilerin içerisinde aile üyeleri, komşular, vatandaşlar, camii imamı ve eş/dost/tanıdıklar bulunmaktadır. Evsizlerin barınma merkezlerini bu kişilerden öğrenmeleri verilen hizmetlere ilişkin bilgi düzeylerinin düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca toplumsal ilişkiler bağlamında çevresel aktörlerin evsizlere ilişkin duyarlı davrandıkları ve hizmetlere erişmeleri için aracı oldukları görülmektedir:

“Ben bir yerde kirada otuyordum. Fiyatların yükselmesinden ötürü bir tartışma çıktı ev sahibiyile aramızda. Ben de abimi aradım. Abimin bir tanıdığı varmış. O aramış demiş. Öyle olunca başvurduk. Beni kuruma aldılar.” (K26)

“Çok pis bir yerde kalıyordum. Banyo tuvalet yok. Afedersin hayvanlarla kalıyordum. Mahalledekiler beni şikâyet etti. Gelip gördüler kaldığım yeri. Beni barınmaya aldılar.” (K9)

“Bu kuruma bizim mahallenin imamının aracılığıyla geldim. Ben o zaman camide kalıyordum ve bana araba çarptı. İmam aradı belediyeyi. Dedi ki kardeşim bak bu adam ameliyatlı halde burada kalıyor. Tedavi ve bakım ihtiyacı var. Evsiz ve kimsesiz. Belediye de beni barınmaya getirdi.” (K20)

“Kaldığım baraka yağmur alınca ben bayılmışım. Oradaki esnaflar ambulansı aramışlar. Ben de gözümü açtım bir baktım hastanedeydim. Ondan sonra bakmışlar etmişler bu adamın kimsesi yok, barınmaya getirmişler beni.” (K22)

“Belediyeden bir abimiz vardı. O yardımcı oldu sağ olsun. Benim bu durum ortaya çıkınca onu aradım. O da bir telefon etti. Aracı oldu.” (K24)

“Bu benim kuruma ikinci gelişim. Kardeşimin komşusu benim için arayıp görüştü burayla. İlk gelişimde 3 ay kaldım. Kaymakamlık da bana bir kereliğine para aldı. Ben onunla ev tuttum. Hastalığım o dönemde de vardı ama ilerlemeye devam etti. Çalışırken para kazanıyordum ama hastalık ilerleyince işi bırakmak durumunda kaldım. Ondan sonra da evsiz kaldım. Öyle olunca yeniden kuruma müracaat ettim.” (K17)

Evsizlerin kurumlara gelişlerinin bir diğer araçları ise barınma merkezlerinin çalışanlarıdır. Bu kişiler yapmış oldukları saha çalışmaları neticesinde evsizleri yaşadıkları yerlerde ziyaret etmiş ve barınma evlerinden hizmet almaya davet etmiştir. Bu durum arz ve değer temelli sosyal hizmet uygulamalarının hayata geçtiğini ortaya koymaktadır:

“Bizi H**** Abi buldu sokaktayken. Geldiler rica ettiler burada kalınmaz diye. Buraya geliyorum, duş alıyorum.” (K1)

“Ben Kocaeli Büyükşehir Belediyesi’nde 13 sene çalıştım. Oradan biliyorum burayı. S**** Bey’le de tanışıyoruz. Böyle bir duruma düşünce sağ olsun yardım ettiler.” (K3)

“Sokaktayken H**** Bey geldi. Sağ olsun bize dedi ki sokak kalmayın yemeğinizi yemeye buraya gelin. Onun sayesinde ara sıra burada yemek yiyoruz.” (K5)

“Bu belediyenin bir kurumu var. Oranın sorumlusu H**** Bey dedi bana burayı. Yani bizim bir evimiz var böyle. Seni dedi oraya götürelim dedi. O teklifte bulununca tamam dedim.” (K12)

Güvenlik ekipleri, arz temelli sosyal hizmet uygulamaları için görev yapan bir başka meslek elemanlarıdır. Bu ekipler barınma merkezleriyle sürekli iletişim halindedirler. Güvenlik ekiplerinin görev saatleri içerisinde düzenli olarak faaliyette bulunmaları belirli mekânlarda evsizlerle sürekli olarak karşılaşmalarına neden olmuş ve evsizler barınma merkezlerine götürülmüştür:

“Kuruma zabıta getirdi beni. Eve geldiler, sonra da tahliye ettiler evi. Ev çöp evmiş. Kalamazsınız dediler.” (K11)

“Otogarda yatıyorduk o zamanlarda. Kış ortasında, sağ solda yattık. Zabıtalara geldi, bizi alıp barınmaya getirdiler.” (K14)

“Ben iş bulmak için İzmit’e geldim. Bir gece sabahladım otogarda, zabıta dedi ki orada yatılmaz sizi kuruma alalım dedi. Bindim arabaya beni buraya getirdiler.” (K18)

“Belediyeye yardım başvurusu yaptığım sırada zabıtalara sayesinde öğrendim burayı. Sonra durumumu anlattım. Onlar da buraya getirdiler beni.” (K21)

“Çocuğumun evinden ayrıldım. Bir gün sokakta yattım. İkinci gün polisler gördü beni. Alıp buraya getirdiler.” (K27)

Evsizler içerisinde barınma merkezlerine kişisel başvurularını yaparak gelenler de bulunmaktadır. Bu kişilerin vatandaşlık haklarını ve başvuru mekanizmalarını bilme düzeyleri diğer evsizlere göre daha yüksektir. Evsizlik problemi ortaya çıktığında nereye başvurulacağını bilmesi evsizlik sürecini sokakta yaşamının önüne geçmiş ve doğrudan barınma evine alınmıştır:

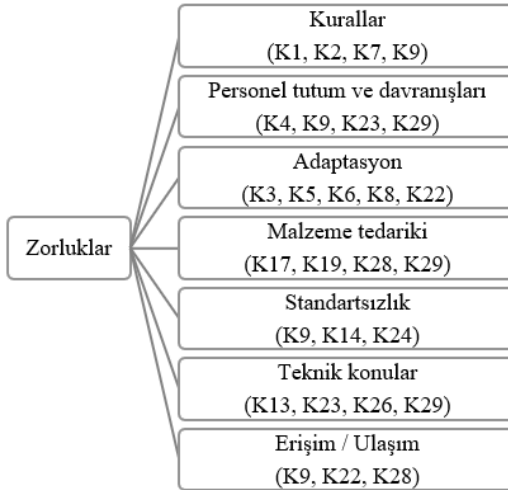
“Ben Gebze’ye döndükten sonra üç dört ay sokakta kaldım. En son kaymakamlığa gidip yardım istedim. Kayıtlı bir adresim de yok sokakta yattığım için. Burayı aradılar işte ben de geldim kayıt yaptırdım.” (K19)

“Hanımla tartıştıktan sonra ben çocuğu aldım çıktım evden. Bir iki gün otelde kaldım. Sonra direkt belediyeye gittim. Onlar bizi barınmaya gönderdi. Baktım çocuğun durumu iyi değil, onu annesine geri verdim. Ben halen burada kalıyorum.” (K28)

“Ben depremzedeyim. Buraya geldikten sonra beni bir huzur evine falan verin dedim. Huzurevi olur, Darülaceze olur. Onlar da dedi ki bizim bir barınma evimiz var seni şimdilik oraya koyalım dediler. O gün bugündür buradayız.” (K30)

2. Barınma Evlerinde Yaşanan Zorluklar

Evsizlerin barınma evlerinde yaşadıkları zorluklar teması altında “kurallar”, “personel tutum ve davranışları”, “adaptasyon”, “malzeme tedariki”, “standartsızlık”, “teknik konular” ve “erişim/ulaşım” olmak üzere yedi kategori belirlenmiştir (Şekil 3).

Şekil 3. Barınma Evlerinde Yaşanan Zorluklar

Barınma evlerinde kuralların olması sokaklarda yaşamaya alışmış evsizleri zorlamaktadır. Kurallar sürdürülebilir ve düzenli kurumsal hizmetler için zorunlu olsalar da bu durum evsizlerin gözünden bir zorluk olarak görülmektedir. Sokakta yaşamaya alışmış evsizlerin kurlsız, özgürlüğüne düşkün ve bireysel bir yaşama sahip olmaları barınma evlerinde bu özgürlüğün kısıtlanacağı düşüncesini oluşturmaktadır. Bu nedenle özellikle sokak evsizleri barınma evlerinde kalmak istememektedirler:

“Böyle yerlerde (barınma merkezleri) bizi çok sıkıyorlar. Kuralları varmış, farklıymış. İşte bu saatte gireceksin, bu saatte çıkacaksın. Hani alışmışım ben özgürlüğe... Şu kafam ne isterse onu yapıyorum.” (K1).

“Kurumda kesinlikle kalamam. Orası kapalı cezaevi gibi bir yer. Benim hayatıma ters. Bu şekilde yaşamak güzel. Kimse karışmıyor.” (K2)

“Orada kurallar falan var. Yani ben sokağa alışmışım. Hani birisi gelir bir şeyler der bana “sen şunu yap, bunu yapma” ayağına. Ben dayanamam ona, kurala gelemem. Özgür bir adamım.” (K6)

“Kurum sıkıntı benim için... Mesela şimdi ben de akşam oldu mu alkol olmadan yatamam. Orada da alkol yok zaten. Kurumda ona izin verilmediği için bana gelmiyor bu şekilde.” (K7)

Barınma evi kurallarının bir diğer boyutu barınma evlerinde kalınan süreye ilişkindir. Barınma evlerinin türü farklı olsa da her evsiz bu imkanlardan süresiz yararlanamamaktadır. Barınma evinde kalınan sürenin sona ermesi evsizlerde endişe uyandırmakta ve evsizlerin hayata dair beklentilerinin azalmasına neden olmaktadır:

“...Şimdi bura da belirli bir süre veriyor barınmacıya. Kurala göre ömrünün sonuna kadar kalamıyorsun tabii ama bu saatten sonra umurumda değil yani. Bir haftadır da bana zaten uzatma verdiler. Zaten burada diken üstünde duruyorum. Bundan sonra ne olacaksa olsun.” (K19)

Personellerin evsizlere yönelik olumsuz tutum ve davranışları evsizlerde değersizlik algısı oluşturmakta ve barınma evlerine gitmek istememelerine neden olmaktadır (K4). Bu algı barınma evinde kalan evsizler için de geçerlidir. Bazı evsizler personellerin “bazı şeyleri sürekli tekrar etmesinden” (K4), “kişinin ihtiyaç sahibi olmadığı vurgusu yapılmasından” (K22) ve “evsizlere statü dayatılmasından” (K29) rahatsız olmaktadır:

“Ben kaldım yatılı kurumda bir kere. Orada çalışan bir adamı ben sevmiyorum. Bir akşam kuruma gittim bana diyor ki “B**** Bey süren doluyor, ona göre.” Akşam kaldım. Bir daha da gitmedin. Tavırlardan hoşlanmadım.” (K4)

“Bir tane çalışan var kurumda. Uğraşiyor benimle. Bana diyor ki ne zaman kurumdan çıkacaksın? Sürekli aynı şeyi söylüyor. Neymiş? Kurumda çok kalmışım. Biraz da başkaları kalacakmış. Kendine git yer bul deyip duruyor.” (K9)

“Bana bir gün eşofman takımı lazım oldu. Gittim almaya. Bana dedi ki “Sen maaş almıyorsun musun?”. Ben de “Evet, alıyorum dedim”. Bana dönüp “Madem maaş alıyorsun ne diye eşofman alıyorsun, paran varsa eşofman alsana, senin için zor bir şey değil.” dedi.” (K23)

“Benim zoruma giden yani bu bürokratik kademeleri liyakatsiz, kibirli, küçük dağları ben yarattım havaları. Büyüğü de aynı küçüğü de aynı. Yani sanki lütfetin de veriyorsun. Bir yardım yapacaklar istiyorlar ki onlara kul olalım.” (K29)

Evsizlerin profilleri ve evsizlik deneyimleri farklı olduğu için birbirlerine adapte olmakta zorlanmaktadırlar. Barınma evlerinde adaptasyon zorluğu yaşayacağını düşünen evsizler barınma evlerinden ziyade sokakta kalmayı tercih etmektedirler. Evsizlerin sahip oldukları alışkanlıklar, gündelik yaşam pratikleri, kurumda yaşayan evsiz profillerinin kendilerine uygun olmaması, evsizlerle anlaşamama fikri ve sosyal ağlar gibi değişkenler evsizlerin barınma evlerine gitmeme nedenlerinden bazılarıdır:

“Bir tanesi var işte orada kalan. Kalanlardan bir tanesi benim hasmım. Şimdi oraya giderim, benim eyvallahım da yok kimseye. Kafam güzelken olay çıkartırım. Orada bir vukuat olur.” (K6)

“Bir de ben kaç yıllık esnaftım. Şimdi oradaki insanlarla yapamam. Aynı odada kaç kişisin. İnsanları tanımazsın etmezsin. Ben kaç yıllık esnaftım benim evimde yardımcı olsun diye insan çalışıyordu zamanında. Kaldıramam bu saatten sonra.” (K3)

“Yok, ben gidemem oraya. Riyakârlık bana ters. Oradaki insanlarla uyuşamayacağını düşünüyorum. Ben kırk beş elli insan çalıştıran bir insandım yani. O seviyelere inemem. Onun yerine aç kalırım yani.” (K5)

K22'nin adaptasyon zorluğu ise sosyal sermayesinden ayrılmak istememesiyle ilgilidir. Evsizler her ne kadar sokakta/barınma evinde da yaşıyor olsalar buldukları çevrede bir sosyal sermaye edinmektedirler. Bu çevreden kopmak istemeyen evsizler farklı yerlere gitmek yerine barınma evinde kalmayı tercih etmektedirler:

“Bana “seni huzur evine gönderelim” dediler ama orası pahalı, benim gelirim yok, çalışmıyorum da. Benim çevrem de hayatım da burada. Bilmediğim bir yere gitmek istemiyorum.” (K22)

Evsizlerin barınma evlerinde kendilerine verilen kıyafet, hijyen malzemesi vb. ürünlerin zaman içerisinde kirlenmesi, malzeme ömrünün tükenmesi, kıyafetlerin yıkan(a)maması gibi nedenler evsizlerin kurum içerisinde aynı malzemelerle dolaşmalarına neden olmaktadır. Malzeme tedarikinin sistematik olmaması sağlıksız koşullara neden olmaktadır ve bu durum ilerleyen günlerde evsizlerin birbirinden rahatsız olmasını beraberinde getirmektedir:

“Ben diğer kurumda kalıyordum. Apar topar buraya getirdiler. Kıyafet yok bir şey yok. Sadece tişörtüm ve terliğim var.” (K17)

“Şimdi burada kalan arkadaşlarımız diğer kurumdan geldiler, öbür taraftan. Gelenler için mesela onların kıyafet sorunları var. Aynı kıyafetle geldiler. Başka kıyafetleri yok. Tabi gün geçtikçe bir koku oluşuyor. O bizi rahatsız ediyor işin gerçeği.” (K19)

“Yani yeni bir kıyafet yokmuş. Bizi apar topar alıp geldiler mesela. Gelirken dediler ki size orada bir daha kıyafet verecekler dediler, verilmedi. Bir gün iki gün giy ama sonrasında giyilmez bu yani.” (K28)

Tıbbi tanı ve tedavi ekipmanları malzeme tedarikinin bir diğer boyutudur. K29'un dikkat çektiği konu acil tanı ve tedavi gerektirecek bir durumla karşılaşıldığında barınma evlerinde gerekli ekipmanların bulunmamasıyla ilgilidir:

“Hiçbir şey yok. Sadece yeme içme işi görüyor burası. Ne bir tansiyon ölçer, ne bir doktor. İlaç almam lazım. İlaç yazmıyor. Aha bak şimdi benim uyku ilacım var odaya koyduk. Oda kapalı.” (K29)

Aynı şehir/bölge içerisinde yer almasına rağmen aralarında standart farklılıkları bulunan barınma evleri evsizlerin gözünden bir zorluk olarak yorumlanmaktadır. Personellerin tutum ve davranışları, barınma evlerinin fiziki yapısı, hizmet içerikleri ve kalitesi evsizlerin standartsızlık konusunda dikkat çektiği başlıklardır:

“Vallahi burası on numara ya. Bak bak bizim oraya şikâyet etmiyorum ama bizim oraya göre bin basar burası abi. Odaların temizliği temiz, güzel. Yattığım yer iyi. Saygıda kusur etmiyorlar bana.” (K9)

“Benim bu kurumla alakalı bir problemim yok. Ama diğeri için aynı şeyleri söyleyemem. Personeller burada daha iyi. Buradaki yaklaşım benim için daha iyi. Oradakiler arasında bir ego savaşı var. Anlayışla yaklaşan yok. Öyle benim dediğim olur şekilde olur şeklinde hareketleri var.” (K24)

“Buradaki ortam biraz farklı geldi bize. Mesela bahçemiz yok burada. Orada bahçemiz vardı. Orada çıkıp volta atabiliyordunuz. O yönden biraz eksikliğini hissettik yani.” (K14)

Barınma evlerinin inşası/kiralınması ve hizmete sunulması sırasında teknik meseleler evsizler tarafından göz ardı edilen problemler olarak sıralanmıştır. İhtiyaçların giderileceği alanların evsiz sayısına göre az olması ve odalarda kalan evsiz sayısının fazla olması kişisel mahremiyeti ihlal etmektedir:

“Bir tuvalet eksikliği var. Her katta bir tuvalet banyo var. Çünkü bir odada altı kişi yatıyor. Lavaboya kalktığımız zaman sıkışıyoruz yani.” (K13)

“Yani boş alanlar var ama diğer arkadaşların hepsini bir tarafa yazdılar. Yani insanları iç içe soktular. Hani oradaki olanların da kullanabilirlerdi.” (K23)

“Bazen öyle oluyor ki rahat hareket edemiyorum, hastayım. Odada mesela kalabalığız, oraya dön, buraya dön. Başkası da benim gibi hasta. Oda kalabalık olunca hareket edemiyorum çok.” (K26)

K29 tarafından vurgulanan alanların kullanımına kısıtlama getirilmesi de teknik meselelerde bazı zorlukları ortaya çıkarmaktadır. K29'a göre ayrı alanların kullanılması evsiz-personel arasında hiyerarşi düşüncesi oluşturmaktadır:

“Kendi buradan iniyor (merdiveni işaret ediyor). Diğer merdivenden çıkarsan olmaz diyor. Üstten de yol var ama bize oraya izin yok. Bu memleketin zencisiyiz dedim ben de ona.” (K29)

Barınma evi dışı yerlere erişim/ulaşım evsizlerin karşılaştığı önemli zorluklardan biridir. Evsizlerin sosyo-ekonomik zorluk içerisinde oldukları düşünüldüğünde barınma evlerinin şehrin uzak yerlerinde bulunması evsizlerin istedikleri yerlere gitmelerini engellemektedir.

“Çalışmak istiyorum. Bir yere gidecek oluyorum mesela otobüse kart basmam lazım. Git gel parası 96 lira. Cebimde 25 lira para yok. Burası başka kurum. Merkezden uzakta. Biz diğer taraftayken en kötü yürüme de olsa gidiyordum.” (K9)

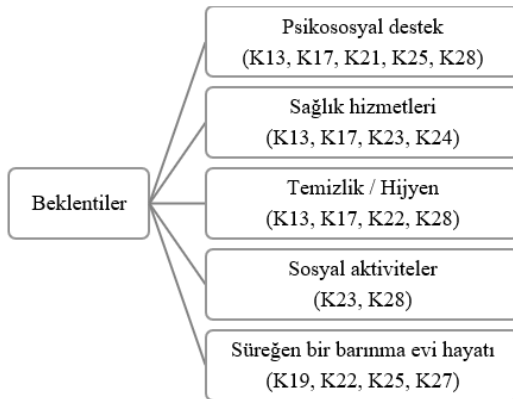
“...Çünkü ben başka yerlerde yapamam. Çevrem burası benim. Diğer kurumda çarşıya falan da yakın olduğu için gidiyorum. İnsan görüyorum. Buradan merkeze gitmeye kalksam günlük en az 200 TL para lazım. E bizde zaten para yok.” (K22)

“Ben şu anda çalışıyorum. Diğer kurumda kalırken oradan git gel daha rahat oluyordu. Burası uzak olduğu için işe gidemiyorum. Buradan gitmeye kalksam çok uzak. Araba parası çok yani otuz beş lira. Gidiş gelişi yetmiş. Yevmiyeli iş olunca yemek de vermiyorlar. Yevmiyeyi de yemeğe verince bana bir şey kalmıyor. Burada da yemeği kaçırıyorum. Hiç çalışmasam kardayım. Burası uzak olduğu için işe gidiş geliş zor.” (K28)

Sosyo-ekonomik zorluklar evsizlerin toplumsal katılımını da engellemektedir. Barınma evlerinin evsizlerin sosyal çevresine uzak olduğu durumlarda evsizler yalnızca barınma evinde ve yakınlarında vakit geçirmektedirler. Bu durum mekânsal olarak sıkışmışlık algısını oluşturmakta ve mekânsal boyutuyla sosyal dışlanmaya neden olmaktadır.

3. Barınma Evlerinden Beklentiler

Evsizlerin barınma evlerinden beklentileri “psiko-sosyal destek”, “sağlık hizmetleri”, “temizlik/hijyen”, “sosyal aktiviteler”, ve “süreğen bir barınma evi hayatı” olmak üzere beş kategoride toplanmıştır (Şekil 4).

Şekil 4. Evsizlerin Barınma Evlerinden Beklentileri

Evsizlerin evsizlik sürecinde yoğun olarak hissettiği duygu ve düşünceler yalnızlık, ümitsizlik, geçmişe dönük pişmanlık ve intihar etmedir. Bu duygular evsizlerin psiko-sosyal ve ruhsal sağlıklarını zedelemektedir. Bu nedenle evsizler barınma evlerinde kendilerini ifade edebilecekleri, rahatça konuşabilecekleri ve profesyonel bir destek alabileceği bir birimin ihtiyacına dikkat çekmişlerdir. Evsizler bu birimlerin kendilerini değerli ve iyi hissetme, ruhsal ve manevi anlamda iyileşme ve güçlenme açısından yararlı olacaklarını düşünmektedirler:

“Bir sıkıntım var bir görüşebilir miyiz dediğimde muhababımız yok. Bak şu an ne güzel içim açılıyor. Rahatlıyorum, içimi döküyorum. Böyle bir meslek elemanı ara sıra beni çağırırsın. Çağırısın, konuşalım, dertleşelim.” (K13)

“Haftada bir kere gittiğiniz bir meslek elemanının buradaki herkese lazım. Psikososyal destek birimi olsa güzel olur. Ben evsiz kaldığım bir yere gidemediğim dönemde çok yıprandım. Ruh halim hiç iyi değildi. Yalnızlığa alışkınım ama bu başka bir şey. Kurumda haftalık aylık bir çağırısalar deseler “senin neyin var”, iyi olurdu.” (K17)

“...Herkes kendini idare ettirmeye çalışıyor. Ara sıra böyle gelip şu konuda şöyle düşünüyorum ve iyi hissetmiyorum diyebileceğim bir kişi isterdim karşımda. Burada herkesin problemi var. Bir problemim olduğunda karşımda işini doğru yapan bir muhatap görmek isterdim açıkçası.” (K21)

“...Zaten biz burada derdimizi kimseye anlatamıyoruz. Yalnız başınasın. Öyle gelip de “gel hadi konuşalım, ne derdin var” diyen de yok. Yani ara sıra alsalar bizi Allahtan kitaptan bahsetseler, içimizi döksek ne güzel olurdu değil mi ya.” (K25)

“İnsan önemsendiğini görmek istiyor. Yani istiyorlar ki biri gelsin biriyle de konuşalım anlatalım rahatlayalım. Ama bu tarz bir psikososyal destek biriminin ya da meslek elemanı her kim olacaksa artık sizle böyle konuştuğumuz gibi konuşmasını isteriz. Buradaki herkes de ister çünkü burada kafalar iyi değil.” (K28)

Sağlık hizmetleri, evsizlerin barınma merkezlerinden beklentilerinin bir diğeri ni oluşturmaktadır. Barınma merkezleri evsizlerin sağlık ihtiyaçlarına yönelik ambulans çağırma, ilk müdahale yapma ve sağlık hizmetlerine erişim koordinasyonunu sağlama konusunda ihtiyaçlarını gidermektedir. Buna karşın barınma merkezlerinin içerisinde müstakil olarak sağlık biriminin bulunması ve bu birimde çalışan bir sağlık personelinin olması evsizlerin sağlık ihtiyaçlarının daha hızlı ve etkin karşılanması konusunda bir beklenti olarak ortaya çıkmaktadır:

“Burada bir şey var mesela (parmağımı göstererek). Şişti burası. Burayı gösterdim sağlıkçıya. Biz de bir şey yapamayız dedi. Aslında burada da (barınma merkezini kast ederek) bulunması lazım. Çünkü sağlık hani madem burası barınma evi burada A’dan Z’ye kadar her şey olması lazım. Söz konusu sağlıksa burada herkesi tek tek çağırması lazım sağlıkçı. Girerken sağlık taraması da yapılmadı bize.” (K13)

“...Bu ilçedeki doktor bana ilaç yazmıyor. Diğer barınmada kaldığım için. Buraya misafir geldik. Şimdi ben buradan oraya mı gideceğim onun için? Barınmada da yok zaten doktor o da yazamaz.” (K23)

K13 ve K23’ün ifadeleri barınma merkezinde yer alan sağlık birimi ve bu birimin içerisinde yer alan malzemelerin tedarikine dikkat çekmektedir. Evsizlerin içerisinde süregelen hastalığı olanlar ilaç temini konusunda sağlık hizmetleri biriminin kendilerine destek olabileceğini düşünmektedirler. Ekonomik zorluk yaşayan evsizlerin sağlık hizmeti alamama, sağlık malzemesi temin edememe gibi zorluklara neden olması evsizleri sağlıklı yaşam koşullarına itmektedir. K17’nin (gırtlak kanseri) yaşadığı hastalık sürecine ilişkin beklentileri düzenli sağlık kontrollerini yapacak bir meslek elemanı ve ihtiyaç duyduğu malzemeleri kapsamaktadır:

“Mesela bu boynumdaki şey iki haftada bir değişmeli. Malzemesi gümüş. Başka malzeme kullanmıyorlarmış. Tek bir parçası 1500 TL. Boyundaki bu küçük parça 40 TL. Günde bir değişmesi gerekiyor. Sadece 4200 TL boynumdaki iki malzemeye masrafım var...Kurumda bunlar yok. Revir gibi bir birim olsa da malzeme temin edebilsen iyi olurdu...Daha önceden ben kurum amirine bunu söyledim ama maalesef geri dönüş alamadım. İlgi düzeyi düşük.” (K17)

Evsizlerin sağlık hizmeti beklentilerinin bir yönü de barınma evlerinde yaşayan diğer evsizlere yöneliktir. K24 barınma evlerinde kalan evsizler içerisinde ileri düzey hastalıkları olan evsizlere dikkat çekerek bu kişiler için ayrı bir birim ya da kurumun oluşturulması gerektiğini belirtmiştir:

“...Yani bence rehabilitasyon ve tıbbi bakıma ihtiyaç var burada. Mesela bak burada yukarıda tuvaleti tutamayan insanlar var, yatağında yapan insanlar var. Bunlar için bir rehabilitasyon odası falan yap mesela. Adam kalp krizi geçiriyor mesela burada. Onu burada tutmayacaksın işte. Onu ayrı bir rehabilitasyon merkezi ya da bakım evi gibi bir şey yapacaksın.” (K24)

Temizlik/hijyen beklentileri evsizlerin evsizlik sürecinde sıklıkla yaşadıkları bir probleme ilişkin beklentilerini oluşturmaktadır. Temizlik ve hijyen zorlukları evsizlik sürecinde karşılaşılan zorlukların başında gelmektedir. Bu zorluklar barınma evlerinde gideriliyor olsa da barınma Merkezinin genel temizliği, evsizlerin beden ve kıyafet temizliği, odaların ve yatakların temizliği gibi başlıklar evsizlerin temizlik/hijyen konusundaki beklentilerini oluşturmaktadır:

“Oranın (diğer barınma merkezi) sadece bir bahçesi var ama pis. Bakımlı değil, sivrisinek tahtakurusu vardı. Kaşınıyorduk biz. Bizi buraya getirdiler bunları giyin dediler. Üç haftadır buradayız ama bir süre sonra kirleniyorsun tabii.” (K13)

“Ben diğer kurumda kalıyordum. Apar topar buraya getirdiler. Kıyafet yok bir şey yok. Sadece tişörtüm ve terliğim var. Ben üç tane ameliyat oldum. Doktor bana hem kendini hem de evini temiz tut dedi. Enfeksiyon kaparsa daha da kötü olacak. Odalar kalabalık. Ben başka odaya da geçmeyi istedim konuştum yanıt gelmedi. Sadece 1 hafta yatırdılar sonra yine aşağı kata aldılar. Kalabalık olunca temizlik düzeyi düşüyor.” (K17)

“Diğer barınma merkezinde ranzaların değişmesi lazım. Yatakların değişmesi lazım. Nevresimlerin güzel tertemiz olması lazım. Temizlik yapılıyor ama sanki daha sık yapılırsa güzel olabilir. Odalar bazen kalabalık oluyor ya hani. Sonuçta yetişkin adamsın. İlla ki kirleniyorsun.” (K22)

“Apar topar getirdiler bizi bu kuruma. Orada bir daha kıyafet verecekler dediler, verilmedi. Tahtakurusundan dolayı biz buraya nakil olduk. Tamam, eşofmanlarımızı giydik ettik ama dördüncü gün giyilmez bu yani.” (K28)

Evsizlerin sosyal aktivite beklentileri, evsizlerin psiko-sosyal ve ruhsal ihtiyaçlarının giderilmesine yöneliktir. Evsizler pek çok problemi çok boyutlu şekilde yaşayan, toplumun dışında kalmışlık ve bağlantıları kopmuş dezavantajlı bir gruptur. Bu nedenle kendilerini iyi hissettirecek, motive olabilecekleri, diğer evsizlerle etkileşim kurabilecekleri etkinliklere ihtiyaç duymaktadırlar. Evsizlerden bazıları barınma evi yönetiminin düzenleyeceği sosyal aktivite ya da organizasyonların kendilerine iyi geleceklerini düşünmektedirler:

“...Yalnız insanın bir deşarj olması gerekiyor. Yani şimdi bakıyorsun hep aynı şeyler, sıkıntı, yaşam telaşı, mücadele falan. İnsan şöyle bir rahatlamak istiyor yani yeter diyor yani. Mesela böyle etkinlikler olsa bazen. Örneğin bizi pikniğe götürseler. Yani. Böyle ayağın toprağa bassa... Yılda bir de olsa yapılsa mutlaka tabii böyle bir şey olduğu zaman insan bir rahatlar.” (K23)

Evsizlerin evsizlik sürecinde yalnızlık, ümitsizlik ve intihar gibi duygu ve düşüncelere sahip olması toplumdaki izole bir şekilde yaşamlarının sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu duygu ve düşünceler sosyal ihtiyaçların giderilmemesinin bir tezahürü olabilir. K28 yalnızca kendisi için değil tüm evsizler için sosyal aktivitelerin ve serbest zaman etkinliklerinin önemine vurgu yaparak bu ihtiyaçların giderilmesinin önemine vurgu yapmıştır:

“Buradaki insanlar kendilerini çok yalnız hissediyorlar. Tamam, hizmetler iyi de adam sıkılıyor. En son ne zaman bir ağaç çiçek böcek gördü Allah bilir. Al götür bu adamları da adamlar da insan içine karışsın değil mi? Ortak alanlarda da işte bazen bir şeyler yapılsa iyi olur. Televizyonu bile birlikte izlemek güzel oluyor. En azından ses var. Birbirlerini duyunca iyi geliyor insana.” (K28)

Evsizler içerisinde düzenli bir barınma evi hayatı beklentisinde olanlar bulunmaktadır. Barınma evleri en temelde evsizlere “en azından başlarını sokacak bir mekânda olma” imkânı sağlıyor olsalar da genellikle yaşlı, dar gelirli ya da hiç geliri olmayan, aile ilişkileri zayıf ve çalışmayacak durumda olan, barınma evinden ayrıldığında kendisiyle ilgilenen kimse olmayan evsizlerin hayatlarının sonuna kadar barınma evinde kalmak istedikleri görülmüştür. Bu evsizlerin barınma evlerinde temel ihtiyaçları karşılandığı ve geleceğe ilişkin beklentileri düşük olduğu için evsizlikten kurtulmaya yönelik motivasyonları da oldukça düşüktür:

“Şimdi düzenli olarak bana izin verseler burada ev problemini kafamda silip devam edeceğim. En temel problem ortadan kalkacak. Benim şu anda düşüncem ne? Dışarıda yatıyorum. Yok, şu anda imkânım yok da. O yüzden bana deseler ki sen burada kalıcısın. Ben burada kalırım.” (K19)

“...Kurumdan ayrılmak istemem abi ya. Kurumda tek odam olsun. Kafamı sokacak bir yer olsun bana yeter. Diğer türlü kiralar çok pahalı. Ben gitsem de geri dönerim. Şu hale bak. Ben gerekli paramı çıkarsaydım zaten buraya düşmezdim. Şimdi de işim olsun çalışayım isterim ama hayat çok pahalı.” (K22, 60 yaş, süregelen hastalığı var)

“Şimdi bundan sonra benim gideceğim yer huzur evidir. Olmazsa da burasıdır. Ben zaten şu an 83 yaşındayım. Yani gidecek yerimiz yok artık, anca toprağın altı. Ben 3600 TL ihtiyar aylığı alıyorum. O para bana yetmiyor.” (K25, yaş 83, ekonomik problemleri var)

“Kurum çıkarmazsa kalırım. Çıkarırlarsa da sokakta kalırım, ne kadar kalabilirsem. Benim sadece yani durumum düzelseydi daha iyi olurdu ama durum düzeleceğini de mümkün değil. Bu ayakla çalışmam, çabalayamam.” (K27, yaş 60, süregen hastalığı var)

Tartışma

Bu araştırmanın amacı evsizlerin barınma evi deneyimlerinin keşfedilmesi ve elde edilen bulgular neticesinde evsizlere ve barınma evlerine yönelik sosyal hizmet önerilerinin sunulmasıdır. Evsizlerin barınma merkezlerine yönelik deneyimleri “aracılar”, “zorluklar” ve “beklentiler” olmak üzere üç temada işlenmiştir. Evsizlerin barınma merkezleriyle tanışmalarının ilk aracıları başka evsizlerdir. Bu durum evsizlerin kendi aralarında sosyal ağlar oluşturduğunu ve yeme, içme, vakit geçirme, barınma gibi konularda da ortak hareket ettiklerini göstermektedir. Barile, Pruitt ve Parker (2020) ve Karaman (2019) da araştırmalarında evsizlerin çoğunun kendilerine verilen hizmetleri birbirlerine aktardığını ve kolektif şekilde hareket ettiğini vurgulamışlardır. Evsizler arasındaki bu ortak pratikler Ravenhill (2008)’in evsizlik kültürü fikirleri üzerinden de okunabilir. Ravenhill (2008, s. 144-145)’e göre evsizler evsizlik sürecinde benzer deneyimleri yaşadığı kişilerle benzer alışkanlıklar edinmektedirler. Bu durum aynı zamanda evsizler arasında ortak bir evsizlik kültürünün ortaya çıkmasına ve bu kültürün yayılmasına imkân tanımaktadır. Evsizler kendi içerisinde bir alt kültür oluşturarak insanların bir yere ait olma ve kendini güvende hissetme duygularını pekiştirmektedirler.

Bazı evsizlerin barınma evlerine sosyal çevre aktörleri aracılığıyla gelmeleri, insanların evsizlerin durumlarına duyarsız kalmadıklarını göstermektedir. Bu durumun altında zayıfları koruma içgüdüsünün, dini ve kültürel inançların ve cömertlik duygularının yattığı düşünülmektedir. Ayrıca Tönnies (2019)’in cemaat-cemiyet ayrımındaki cemaat tipi yakın ilişkilerin Türkiye’de yaygın oluşunun bir sonucu olarak insanların sosyal çevrelerindeki problemlere ve insanlara kayıtsız kalmamaları da konuyla ilişkilendirilebilir.

Barınma evi çalışanlarının ve/ya polis, zabıta vb. güvenlik personellerinin evsizleri sokaklarda ya da sokağın muhtelif yerlerinde bulup barınma evlerine getirmesi sokak sosyal hizmeti ve arz temelli sosyal hizmet uygulamalarının hayata geçtiğini göstermektedir. Türkiye’de buna benzer bir uygulamaya 2001 yılında Çocuk ve Gençlik Merkezleri Yönetmeliği (2001) gereğince kurulan “mobil ekipler”le ve Acar (2006)’ın araştırmasında rastlamak mümkündür. Bununla beraber Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın⁵ 2017 yılında tüm il valiliklerine gönderdiği genelgeyle evsiz, kimsesiz

5 Bakanlığın 2021 yılı itibarıyla güncel ismi Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı şeklindedir. İlgili kaynağın 2017 yılında olması sebebiyle bakanlığın o dönemki ismi kullanılmıştır.

ve/ya sokakta yaşadıkları belirlenen kişilerin mağduriyetlerinin giderilmesi için Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına (SYDV) yetki verilmiş ve bu hizmetler valilik ile belediyelerin eşgüdümüyle hayata geçmiştir. Özellikle sayıları en çok İstanbul'da olan evsizler için kamu-STK işbirlikleri 2017 yılından itibaren aktif şekilde sürdürülmekte ve bu STK'ların barınma, temel gıda, giyim, psiko-sosyal destek, iş bulma ve meslek edindirme konularında hizmet verdikleri bilinmektedir. Günümüzde (2024 yılı itibariyle) de Türkiye'de sokak sosyal hizmet uygulamalarının profesyonel şekilde hayata geçmemesi söz konusu olsa da İstanbul, Kocaeli, Ankara, Bursa ve İzmir gibi şehirlerde yerel yönetimler ve SYDV'ler aracılığıyla evsizler mobil ekipler tarafından izlenmekte ve tespit edilerek barınma evlerine yerleştirilmektedir.

Barınma evlerine başvurular sonucu gelmek evsizlerin vatandaşlık hakları ve başvuru mekanizmaları konusunda kısmen de olsa bilinçli olduğunu göstermektedir. Zira evsizlerde vatandaşlık bilinci ve kurumsal başvuru mekanizmalarını bilme bilinci oldukça düşüktür (Aynacı, 2024). Evsizlerin haklarına ilişkin bilgi eksiklikleri evsizlerde sosyal dışlanmanın siyasi/politik boyutunu ortaya çıkarmaktadır. Beall ve Piron (2005, s. 9)'a göre siyasi boyutta sosyal dışlanma kişilerde haklarına erişememeye ve kendi kararlarını alamamaya neden olmaktadır. Bu durum temel insan haklarından yoksunluğu beraberinde getirmektedir. Evsizler en temelde barınma hakkından mahrum, şehrin muhtelif ve periferi kesimlerinde yaşayan sosyal bir grup olarak kanuni sistemlere erişememekte, haklarından mahrumiyet yaşamakta ve kendi hayatları konusunda dahi karar verme süreçlerine dâhil olamamaktadır (Burchardt, Le Grand ve Piachaud, 2002, s. 32). Marshall (2006, s. 6- 7) bu durumu "eksik vatandaşlık" kavramıyla açıklamaktadır. Evsizlerin haklarından yoksun şekilde yaşaması ve bunlarla ilgili bilinç düzeylerinin düşük olması sonucunda evsizler "eksik vatandaşlığın öznelere" şeklinde nitelendirilebilir.

Evsizlerin barınma evlerinde yaşadıkları zorluklardan ilki barınma evlerinin net kullarının olmasıdır. Barınma evlerinde belirli bir çerçevenin olması "hayatı kurlsız yaşayan" evsizlerin barınma evlerine entegre olmasını zorlaştırmaktadır. Bazı evsizlerin barınma evlerini "ceza evi" şeklinde tanımlaması evsizlerin özgürlüklerine düşkün olduklarını, sokak hayatına alıştıklarını ve kurlsız bir şekilde yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Bir diğer kural ise barınma evlerinin belirli bir süreyle müracaatçı kabul etmesidir. Hayata dair beklenti ve planları az olan evsizlerin sınırlı bir süre içerisinde barınma evlerinde kalmaları kendilerini kötü hissetmelerine neden olmaktadır.

Barınma evi çalışanlarının evsizlere olumsuz davranışlarda bulunması (barınma evinde kalma süresinin sürekli hatırlatılması, evsizede yönelik ihtiyaç sahibi olmadığı vurgusunun yapılması, liyakatsiz davranışlar, statü dayatma) evsizlerin barınma evlerine gitmemelerine ve/ya barınma evlerinde yaşarken kendilerini rahat hissetmemelerine yol açmaktadır. Olumsuz davranışlar evsizlerde yöneten/yönetilen,

ezen/ezilen, ast/üst hiyerarşisi düşüncesini ve lütuf temelli bir hizmet anlayışını uyandırmaktadır ve sosyal bilimlerde meslek elemanlarına ilişkin etkili iletişim tekniklerinin önemine vurgu yapmaktadır. Evsizlerin meslek elemanlarına ilişkin bazı açıklamalarına göre bazı meslek elemanları barınma evi hizmetlerini evsizlere bir lütufmuş gibi sunmakta ve evsizlere olumsuz davranış kalıplarıyla yaklaşmaktadır. Böyle bir durum hak temelli temelli sosyal hizmet anlayışının oluşmadığını ortaya koymaktadır. Bu durumun akıllara getirdiği bir diğer husus da sosyal hizmette insana bütüncül şekilde bakmayı salık veren sosyal hizmette değer temelli yaklaşımların önemidir. İbn-i Sina insanın fiziksel ve biyolojik özellikleri olduğu kadar manevi yönüne de vurgu yapmaktadır (Gedik, 2020: 44-45). Benzer bir duruma Ashman ve Hull (1999, s. 15)’un “İnsan, bio-psiko-sosyal boyutu olan, kültürel bir varlıktır.” tanımında rastlamak mümkündür. Buradan hareketle değer temelli ve insanı bütüncül şekilde ele alan yaklaşımların sosyal hizmetlerin insan hakları bağlamında temel değerlerini oluşturduğu söylenebilir.

İnsanın manevi yönü pozitivist doktrinler ve determinist bakış açıları tarafından görmezden gelinse de maneviyat kavramı 1980’li yıllarla birlikte sosyal hizmet uygulamalarına ve eğitim müfredatına dahil olmuştur. Ulusal ve yerel toplantılarda maneviyat içerikli konuların tartışılması, maneviyata duyarlı sosyal hizmet anlayışının önemine vurgu yapmıştır (Canda ve Furman, 2010; Sheridan, 2004). Bir sosyal hizmet akademisyeni olan Payne (2005: 190) maneviyatı hayatın ayrılmaz bir parçası olarak görmekte, inanç topluluklarının sosyal hizmetlere katkı sağlayacağını belirtmekte ve materyalizmle örülmüş tüketim toplumunun problemlerinin çözümünde maneviyatı etkili bir araç olarak görmektedir. Bu durum başta evsizler olmak üzere tüm dezavantajlı gruplarla çalışırken lütuf temelinden ziyade maneviyat ve değer temelli sosyal hizmet anlayışlarının önemini vurgulamaktadır.

Meslek elemanlarına ilişkin bir diğer konu meslek elemanlarında etkili iletişim becerileridir. Evsizlerin bu deneyimleri Trevithick ve ark. (2004)’ın “İyi iletişim, sosyal hizmette en iyi uygulamanın kalbidir. Sosyal hizmet, iletişim becerilerinin önemini ve bu becerilerin etkili uygulama ile nasıl bağlantılı olduğunu ilk tanıyan mesleklerden olma özelliğine sahiptir.” sözü ile evsizlerle sosyal hizmet uygulamalarında daha anlamlı hale gelmektedir.

Evsizler; alışkanlıklar, diğer evsizlerle anlaşamama düşüncesi, gururuna yetirememe, barınma evinde kalan evsizleri statü anlamında kendinden aşağı görme ve sosyal ağlardan uzaklaşmak istememe gibi nedenlerden dolayı barınma evlerinde adaptasyon zorlukları yaşamaktadırlar. Bu bulgu Gürel (2023)’in araştırmasındaki bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Gürel (2023, s. 211)’in çalışma grubunda yer alan evsizler diğer evsizleri “tembel, müptezel, beleşçi, sinyalci, çıkarıcı, akılı kıt, berduş, sağlıksız, eğitimsiz, alkolik, bağımlı, fırsatçı, cahil” gibi sıfatlarla nitelendirmişlerdir. Evsizlerin

diğer evsizlere karşı tutum, düşünce ve sözleri barınma evlerine adapte olmayı da zorlaştırmaktadır. Zira evsizler kendileri haricindeki kişiler hakkında olumsuz nitelendirmeler kullandıklarında hem kendilerini diğerlerinden izole etmekte hem de evsizleri damgalamaktadırlar. Bu da damgaladıkları insanlarla bir süre sonra iletişim kurmamayı ve barınma evlerine adapte olamamayı beraberinde getirmektedir. Bazı evsizler ise güvenlik ve kendini kontrol etmeye yönelik davranışlarda bulunarak barınma evlerini güvensiz bulmaktadır ve barınma evlerine gitmemektedirler. McNaughton (2008, s. 88-89) 'un barınma evlerini *güvensiz* yerler olarak nitelemesi ve kimi zaman barınma evlerini sokaklardan daha tehlikeli bulması, Arnold (2004, s. 61)'un ise barınma evinde ya da sokakta yaşamanın risk açısından benzerlik taşıdığı vurgulaması araştırmada elde edilen bulguları desteklemektedir.

Barınma evlerinde verilen malzemelerin süreğen olmaması barınma evlerinde temizlik/hijyen konusunda zorlukları ortaya çıkarmaktadır. Sürekli aynı kıyafeti giyen evsizler bir süre sonra hem kendisini rahatsız hissetmekte hem de diğer evsizleri rahatsız etmektedir. Akyıldız (2020) araştırmasında meslek elemanları, kurumların evsizlere yapmış olduğu yardımları yetersiz ve yara bandı şeklinde tanımlamıştır. Hizmetlerin ulaşılabilir olması avantaj olarak göze çarparken kalıcı bir hizmetin ve malzeme sürdürülebilirliğinin sağlanmaması benzer bir bulgu olarak belirlenmiştir. Hijyen koşullarının yeteri kadar sağlanamaması özgüven kaybı, evsizin hijyensizliği kabullenmesi ve sosyal uyum problemlerini de meydana getirmektedir. Bu durum bir süre sonra sosyal dışlanmaya kapı aralamaktadır. McNaughton (2008, s. 88-89) 'un barınma evlerine ilişkin *ucuz* ve *kirli* ifadeleri ve Evans (2011, s. 31)'ın *barınma evlerinin sosyal dışlanmayı beraberinde getirmesi* düşüncesi evsizlerin barınma evlerinde yaşadıkları hijyen problemlerinin ortaya çıkardığı durumlardan bazılarıdır.

Barınaklar ve barınma hizmetleri arasındaki standartsızlık evsizlerin yaşadığı zorluklardan bir diğeridir. Standartsızlıkların ortaya çıkmasının nedenleri; kaynakların ülkeye, şehirlere ve bölgelere göre değişmesi, evsizlere yönelik standart sosyal politikalarının olmaması, kamu personellerinin evsizliğe ilişkin teorik ve pratik bilgilerinin yeterli olmaması şeklinde sıralanabilir. Bazı durumlarda aynı şehir ve aynı belediyeye bağlı barınma evlerinin farklı mimari yapıda (otel tipi, yurt tipi vb.) ve içerikte olması evsiz barınma evlerini konusunda standardizasyon sağlanamadığının göstergesidir. Araştırmada standartsızlıklar kurumların mimarisi, personel tutum ve davranışlarının kurumdan kuruma değişmesi ve temizlik/hijyen gibi başlıklarla ortaya çıkmıştır. Standart bir yapının, yönetimin, hizmet uygulamalarının olmaması evsizlerin evsizlik süreçlerinin belirli bir plan dâhilinde yürütülmesini engellemekte ve evsizlikten kurtulma konusunda gecikmelere yol açmaktadır.

Barınma evlerindeki teknik meselelere ilişkin zorluklar *evsizlerin ihtiyaçlarını giderecekleri alanlarının sayısının azlığı, odalarda kalan evsiz sayısının fazla olması*

ve *barınma evi çalışanlarının evsizlerle farklı alanları kullanması* şeklinde belirlenmiştir. Barınma evi odalarında kalan kişi sayısının fazla olması evsizlerin kendilerini bir yere ait hissetmelerinin önüne geçmekte ve kişisel mahremiyetlerinin ihlaline neden olmaktadır. Bazı alanların evsizlerin kullanımına kapalı olması evsizlerde ötekileştirme düşüncesini ortaya çıkarmaktadır. Orhan Yılmaz ve Elibol (2020)’un barınma evi tasarımı konulu çalışmasında da binalarda demir parmaklıkların bulunmasının evsizlerde izolasyon problemlerini ortaya çıkardığı görülmüştür. Barınma evlerinde yaşanan teknik meseleler incelendiğinde evsizlere yönelik koruyucu hizmet modellerinin nasıl ve kim tarafından tasarlanması gerektiğine ilişkin güncel fikirler önemli görülmektedir. Orhan Yılmaz ve Elibol (2020, s. 21-22) araştırmalarında ev yoksunluğuna ilişkin konuların iç mimarlık ve mimarlık disiplinleriyle güçlü bir ilişkiye sahip olduğunu belirterek evsizler için güvenli, emniyetli ve aidiyet duygusu yaratan optimum alan tasarlanması gerektiğini belirtmişlerdir. Buna göre klasik mekân algısının ortadan kaldırılması, her alanın (tuvalet ve banyo hariç) duvar gibi sabit bölücülerle sınırlandırılmaması, çeşitli işlevleri tek bir yerde gerçekleştirilmesi, her işlev için ayrı bir alan oluşturmaktan kaçınılması ve esnek bir mekân/esnek tasarım konsepti benimsenmesi önerilerden bazılarıdır.

Barınma evlerinin şehir merkezinden uzak yerlerde olması evsizlerin sosyo-ekonomik ihtiyaçlarını gidermesini ve topluma katılmasını engellemektedir. Barınma evlerinin evsizlerin sosyal çevresine uzak olduğu durumlarda evsizler yalnızca barınma evi ve yakınlarında vakit geçirmektedirler. Mekânsal olarak kendisini sınırlı ve sıkışmış hisseden evsizler sosyal dışlanmanın mekânsal boyutunu tecrübe etmektedirler. Bu durum aynı zamanda evsizlik kültürünü de beslerken bireylerin iyi olma hallerini ise olumsuz etkilemektedir. Bu bulgu Karaman (2019)’ın araştırmasıyla benzerlik göstermektedir. Karaman (2019) evsizlerin barınma evlerini tercih ederken yalnızca temel ihtiyaçların giderilmesini değil aynı zamanda psiko-sosyal ihtiyaçlarını karşılanmasını beklediklerini, barınma evlerinin uzak olması durumunda bazı evsizlerin barınma evine gitmek istemediklerini şeklinde belirtmiştir.

Evsizlerin barınma merkezlerinden beklentileri *psiko-sosyal destek, sağlık hizmetleri, temizlik/hijyen, sosyal aktiviteler* ve *süreğen bir barınma evi hayatı* olmak üzere beş başlıkta toplanmıştır. Crane ve ark. (2006) evsizliği bireyin kendine güvenini zayıflatan ve sağlığını ciddi derecede etkileyen bir problem olarak tanımlamıştır. Araştırmada evsizlerin evsizlik sürecinde kendilerini psiko-sosyal olarak güçsüz, güvensiz ve zayıf hissettikleri görülmüştür. Bu nedenle evsizler barınma evlerinde psiko-sosyal destek birimine ihtiyaç duymaktadırlar. Psiko-sosyal destek birimleri bireylerin güçlendirilmesi, doğru şekilde yönlendirilmesi, kişisel ve toplumsal güvenin inşası, topluma katılım ve kendini gerçekleştirme açısından son derece önemlidir. Akyıldız ve Güngör (2021, s. 490) İstanbul örneğinde ve dört farklı barınma evinde yapmış oldukları çalışmalarında barınma evlerinin danışmanlık olmak üzere bireylerin bilgi düzeylerini

artırarak özgüven kazanmalarına yardımcı olacak etkinliklerin önemli olduğunu, bu ve benzeri uygulamalarla bireylerin hem bireysel hem de çevreye yönelik bilinç düzeylerinin artırabileceğini vurgulamaktadırlar. Ayrıca evsiz barınma evlerindeki sosyal hizmet uzmanları, sosyologlar ve/ya psikologlar eşliğinde gerçekleştirilecek grup terapisi ve grup danışmanlığı uygulamalarının da bireylerin deneyimlerini ve sorunlarını paylaşabilecekleri, öğrenebilecekleri ve kendilerine rehberlik edebilecekleri bir destek mekanizması oluşturacağını belirtmektedirler.

Literatürde evsizlerin evsizlik sürecinde pek çok psikolojik ve ruhsal hastalıklara sahip olduğuyula ilgili araştırma mevcuttur. Bu hastalıklar içerisinde en yaygın olanları depresyon, kaygı, anksiyete, majör depresif bozukluk ve sosyal işlev bozukluğudur (Chan ve ark., 2023; Vega ve ark., 2023; Tsai ve ark., 2021; Vallesi ve ark., 2021; Anderson ve ark., 2021; Lima ve ark., 2020; Baggett, Liauw ve Hwang, 2018; Tsai, Kaspro ve Rosenheck, 2011).

Evsizler barınma evlerinde birbiriyle sohbet etmekte, birbirlerine dertlerini anlatmakta ve birbirlerine destek olmaktadır. Bu etkileşim dayanışma kültürü açısından önemli olsa da psiko-sosyal destek anlamına gelmemekte ve daha çok empati duygusundan kaynaklanmaktadır. Evsizlerin barınma evlerinde birbirlerine destek olması aynı problemi farklı boyutlarda yaşayan bireylerin aynı ortamda ve bir arada yaşamalarının doğal çıktısı olarak yorumlanabilir. Bireylerin birbirine empati ile yaklaşması aralarındaki iletişimi, etkileşimi ve dayanışmayı artırmakta, evsiz barınma evlerini bu yönüyle evsizleri birbirine yakınlaştıran bir arabulucu olarak işlev görmektedir. Bununla birlikte evsizlik sürecinde psikolojik zayıflık yaşayan, ilaç kullanan, yalnızlık çeken ve destek mekanizmalarından yoksun olan evsizler için psiko-sosyal destek birimleri önemlidir. Özellikle Türkiye’de evsizlere yönelik yapılan araştırmalarda (Gürel, 2023; Akyıldız, 2020; Bekaroğlu-Doğan, 2018) evsizlere yönelik hizmet veren kurumlarda psiko-sosyal destek birimlerinin var olmadığı, var olanların ise hizmetlerini profesyonel bir şekilde sürdürmediği görülmüştür.

Evsizlerin pek çoğunun süreğen hastalığının olması barınma evlerinde profesyonel sağlık hizmetleri beklentisini oluşturmaktadır. Zira araştırmada evsizlerin evsizlik döneminde farklı türden ve eş zamanlı mevsimsel ve fiziksel hastalıkla mücadele etmeleri (bu hastalıkların çoğu sokakta yaşama döneminde ortaya çıkmıştır) durumu literatürdeki bulgularla benzerdir (Van der Leeden ve ark., 2023; Acar ve ark., 2022; Germishuys ve ark., 2022; Maqsood, Kamal ve Charytan, 2020; Mejia-Lancheros ve ark., 2020; Kaya-Kılıç ve Aslantürk, 2019; Yeniocak ve ark., 2017; Levitt ve ark., 2009; Hwang, 2001). Gerek sokakta gerek barınma evinde yaşayan evsizler rutin sağlık kontrollerinin yapılacağı birimlerden ve meslek elemanlarından yoksundurlar. Evsizlerde beden sağlığı, ruh sağlığı ile yakın ilişki içerisinde. Evsizlerin bedenlen kendisini kötü ve yetersiz hissetmeleri özgüvenlerini zedelemekte ve potansiyellerini

kullanamamalarına neden olmaktadır. Diğer yandan barınma evlerinde profesyonel sağlık hizmetlerinin olmaması evsizler açısından önemli bir fırsat doğurmaktadır. Akyıldız ve Güngör (2021, s. 489)’e göre barınma evlerindeki sağlık hizmetlerinin yalnızca ambulans çağırma ve bireyi hastaneye nakletme şeklindedir. Bu durumunda kişiye refakat eden kimse olmadığı için evsizler birbirlerine destek olmakta ve grup içi dayanışmanın önemi ortaya çıkmaktadır. Evsizlerin kendi aralarındaki dayanışma kültürü önemli görülmele beraber barınma evlerinde verilecek profesyonel bir sağlık hizmeti son derece elzemdir.

Evsizlerin temizlik/hijyen konularındaki beklentileri barınma merkezinin genel temizliği, evsizlerin beden ve kıyafet temizliği, odaların ve yatakların temizliği gibi konularda toplanmaktadır. Bu beklentilerin birçoğu barınma merkezlerinden karşılanmakla birlikte kimi durumlarda evsizler bazı aksaklıklarla karşılaşabilmektedirler. Buna benzer bir bulgu Gürel (2023)’in Bursa örneklemleri araştırmasında da yer almaktadır. Evsizlerin yaşadığı bazı zorluklar olsa da evsizlere yönelik hizmet veren barınma evleri hijyene dikkat etmektedir.

Evsizlerin barınma evlerinde sosyal aktivite düzenlenmesi beklentisi en temelde biyo-psiko-sosyal bir canlı olmalarının doğal sonucudur. Evsizler barınma evlerinden dışarı çıkabilecekleri, kendilerini iyi hissedecekleri, diğer evsizlerle serbest zaman geçirebilecekleri ve sosyalleşebilecekleri etkinlikler beklemektedirler. Ravenhill (2008, s. 194, 210) sosyalleşememenin evsizlerin hayatındaki önemli problemlerden ve beklentilerden biri olduğunu vurgulamıştır. Sosyalleşme ihtiyacını gidermeyen evsizlerin ise her yerde yaşarsa yaşasın (barınma evi ve/ya sokak) evsizlik kültürüne dâhil olma ve kronik evsizliğe geçme risklerinin olduğunu altını çizmiştir.

Evsizlerin barınma merkezlerinden beklentilerinden sonuncusu ise hayatlarının sonuna kadar barınma evlerinde kalmaya yöneliktir. Barınma evlerinde sürekli kalmak isteyen evsizler yaşlı, süregelen hastalığı olan, dar gelirlili ya da hiç geliri olmayan, aile ilişkileri zayıf ya da ailesiyle hiç görüşmeyen, bakımını sağlayacak kimsesi olmayan, çalışamayacak durumda olan ve gelecek beklentisi zayıf olan kişilerden oluşmaktadır. Barınma evlerinin kişilerin temel ihtiyaçlarını karşılıyor olması evsizlerde sürekli barınma evi algısını güçlendirmektedir. Bu bulguya benzer şekilde Bekaroğlu-Doğan (2018)’in araştırmasında acil durum barınma evlerinin sürekli hizmet vermesi, barınma evlerinin kapsamının ve içeriğinin geliştirilmesi ve alternatif evsiz kurumları kurumsal beklentiler olarak sıralanmıştır.

Sonuç

Bu araştırmanın amacı evsizlerin barınma evi deneyimlerini keşfetmek ve bu deneyimlerden elde edilen sonuçlar doğrultusunda barınma evlerine ve evsizlere yönelik sosyal hizmet önerileri sunmaktır. Evsizlerle yarı yapılandırılmış görüşme

formu aracılığıyla ve görüşme tekniği kullanılarak yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler neticesinde barınma merkezlerine yönelik deneyimleri “aracılar”, “zorluklar” ve “beklentiler” olmak üzere üç temada incelenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular şu şekilde özetlenebilir:

- Evsizler barınma merkezlerine bir başka evsiz, sosyal çevre aktörleri, barınma evi çalışanları, güvenlik ekipleri ve kişisel başvurular neticesinde gelmektedir. Bir başka evsiz aracılığıyla barınma evlerini öğrenmek ve buralara yerleşmek evsizlerin kendi içerisinde sosyal ağlar ve sosyal sermaye örüntüleri oluşturduğunu göstermektedir. Bu faaliyetler aynı zamanda evsizlik kültürünün bir çıktısı olarak yorumlanabilir. Sosyal çevre aktörlerinin evsizlere aracı olması toplumun evsizliğe ve evsizlere karşı duyarlı olduğunu ortaya koymaktadır. Evsizlerin barınma merkezlerine barınma evi çalışanları ve/ya polis, zabıta vb. güvenlik personelleri aracılığıyla gelmesi arz temelli sosyal hizmet uygulamalarının hayata geçtiğini göstermektedir. Evsizlerin kişisel başvurularla barınma evlerine yerleşmeleri hak ve vatandaşlık bilincinin varlığını göstermektedir.
- Evsizlerin barınma evlerine yaşadıkları zorluklar kurallar, personel tutum ve davranışları, adaptasyon zorlukları, malzeme tedarikleri, standartsızlık, teknik problemler ve erişim/ulaşım konularındadır. Kurumlarda kuralların olması sokak evsizlerini zorlamakta ve özgürlüklerini kısıtlamaktadır. Bu nedenle sokakta yaşamaya alışmış evsizler barınma merkezlerine gitmek istememektedirler. Barınma evlerinde görev yapan personellerin olumsuz tutum ve davranışları evsizlerin kendilerini değersiz hissetmelerine neden olmaktadır. Bu durum evsizlerin toplum içerisinde ve kendi dünyalarında yaşadıkları değersizliği pekiştirmektedir.
- Evsizler içerisinde diğer evsizlere adapte olmakta zorlanan evsizler vardır. Evsiz kalmadan önce ortalamanın üzerinde bir hayat standardına sahip evsizler barınma evlerinde yaşama konusunda çekimserdirler ve diğer evsizleri kendilerinden aşağıda göreyerek onlara karşı damgalayıcı bir tavır geliştirmektedirler. Bu da damgaladıkları insanlarla bir süre sonra iletişim kurmamayı ve barınma evlerine adapte olamamayı beraberinde getirmektedir. Bazı evsizler ise güvenlik ve kendini kontrol etmeye yönelik davranışlarda bulunarak barınma evlerini güvensiz bulmaktadır ve barınma evlerine gitmemektedirler.
- Evsizlere verilen malzemelerin niceliği ve niteliği bir süre sonra temizlik ve hijyen zorluklarını ortaya çıkarmaktadır. Hijyen koşullarının yeteri kadar sağlanamaması özgüven kaybı, evsizin hijyensizliği kabullenmesi ve sosyal uyum problemlerini de meydana getirmektedir. Bu durum bir süre sonra sosyal dışlanmaya kapı aralamaktadır.

- Barınma merkezlerinin arasında standartsızlık olması evsizlerin aldıkları hizmetlerden memnuniyet düzeyini ve evsizlikten kurtulmaya yönelik motivasyonlarını etkilemektedir. Standartsızlıkların ortaya çıkmasının nedenleri; kaynakların ülkeye, şehirlere ve bölgelere göre değişmesi, evsizlere yönelik standart sosyal politikalarının olmaması, kamu personellerinin evsizliğe ilişkin teorik ve pratik bilgilerinin yeterli olmaması şeklinde sıralanabilir.
- Evsizlerin barınma merkezlerinden beklentileri psiko-sosyal destek, sağlık hizmetleri, temizlik/hijyen, sosyal aktiviteler ve süreğen bir kurum hayatıdır.
- Evsizlik sürecinin zorlu koşulları evsizlerin biyo-psiko-sosyal sağlıklarını olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle evsizler kendilerini ifade edebilecekleri, rahatça konuşabilecekleri ve profesyonel bir destek alabileceği bir psiko-sosyal destek birimine ve acil sağlık ihtiyaçlarının karşılanacağı, tedavi ve ilaç alabilecekleri bir sağlık birimine ihtiyaç duymaktadırlar. Evsizler bu birimlerin kendilerini biyo-psiko-sosyal yönden güçlendireceğine inanmaktadırlar.
- Psiko-sosyal destek birimleri bireylerin güçlendirilmesi, doğru şekilde yönlendirilmesi, kişisel ve toplumsal güvenin inşası, topluma katılım ve kendini gerçekleştirme açısından son derece önemlidir. Evsizlerde beden sağlığı, ruh sağlığı ile yakın ilişki içerisinde. Evsizlerin bedenen kendisini kötü ve yetersiz hissetmeleri özgüvenlerini zedelemekte ve potansiyellerini kullanamamalarına neden olmaktadır.
- Evsizlik süreci içerisinde en çok zorlanılan konuların başında temizlik ve hijyen zorlukları gelmektedir. Barınma merkezinin genel temizliği, evsizlerin beden ve kıyafet temizliği, odaların ve yatakların temizliği gibi konular evsizlerin temizlik/hijyen konusundaki beklentilerini oluşturmaktadır.
- Evsizlerin sosyal aktivite beklentileri, evsizlerin psiko-sosyal ve ruhsal ihtiyaçlarının giderilmesine yöneliktir. Evsizler belirli periyotlarla barınma merkezlerinin kendileri için sosyal aktiviteler düzenlemesini istemektedirler. Sosyal aktivitelerin evsizlik sürecinde hissedilen olumsuz duygu ve düşünceleri engelleyeceği düşünülmektedir.
- Yaşlı, süreğen hastalığı olan, dar geliri ya da hiç geliri olmayan, aile ilişkileri zayıf ya da ailesiyle hiç görüşmeyen, bakımını sağlayacak kimsesi olmayan, çalışamayacak durumda olan ve gelecek beklentisi zayıf olan evsizlerin evsizlikten kurtulma motivasyonları çok düşüktür/yoktur. Bu evsizler barınma merkezinde temel ihtiyaçları karşılandığı ve geleceğe ilişkin beklentileri düşük olduğu için süreğen bir barınma evi hayatı beklentisine sahiptir.

Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda barınma evlerinin içerik, kapsam ve işleyişine ilişkin şu önerilerin yararlı olacağı düşünülmektedir:

- Evsizlere salt bir müracaatçıdan ziyade manevi ve değer odaklı yaklaşılmalı, insani ihtiyaçları göz ardı edilmemelidir. Barınma alanları evsiz bireylerin üzerinde olumlu etkiler bırakacak güçlendirici mekanizmalara dönüştürülmelidir.

- Barınma evleri şehirlerin uzak ve periferi kesimlerine değil, mümkün olduğu kadar evsizlerin psiko-sosyal ihtiyaçlarını giderebileceği alanlarda kurulmalıdır. Barınma evlerinin yapısı belirlenirken evsiz profilleri göz önüne alınmalı, yüksek katkı binalardan ziyade yatay mimariye odaklanılmalıdır. Metropollerde şehir içi merkeze yakın yerlerin değerli olması yerel yönetimlerin bu uygulamayı yapmasını zorlaştırabilecek olsa da barınma evleri için evsizlerin topluma aktif katılımını mümkün kılacak alanlar tercih edilmelidir.
- Barınma evlerinin iç ve dış yapıları (duvarlar, odalar, dolaplar vb.) periyodik olarak takip edilmeli ve binaya ilişkin deformeler söz konusu olduğunda gerekli tadilat ve tamirat işleri yapılmalıdır. Ayrıca barınma evlerinin düzenli olarak temizlenmesi ve ilaçlanması kurumsal kimlik ve hijyen açısından oldukça önemlidir.
- Evsizlerin ikametlerinin bulunmadığı durumlarda hak kayıpları ortaya çıktığından barınma evi içerisinde evsizlerin haklarından yararlanmaları için gerekli süreçler barınma evleri tarafından ilerletilmelidir. Ek olarak evsizlere hak ve vatandaşlık bilinçlerinin artırılmasına yönelik bilgi içerikleri sunulmalıdır.
- Barınma evlerinde evsizlerin psiko-sosyal ihtiyaçlarına yönelik psiko-sosyal ve manevi destek, sağlık ihtiyaçlarına yönelik ise sağlık hizmetleri alabilecekleri müstakil birimler kurulmalı ve bu birimlerde profesyonel meslek elemanları görev yapmalıdır.
- Barınma evlerinde tek tip meslek elemanları değil başta sosyal çalışmacı olmak üzere psikolog, psikolojik danışman, sosyolog, manevi danışman, sağlık personeli vb. meslek elemanları bulunmalı, her bir personel mesleki tanımı gereği ve multidisipliner bir şekilde evsizlerle çeşitli müdahale plan ve programlar yürütmelidir.
- Evsizlerin sosyal entegrasyonunu iki taraflı desteklemek üzere gönüllü çalışmalar ve çalışanlar barınma evi hizmetlerine dâhil edilmeli ve gönüllü katılım desteklenmeli, prososyal iletişimin barınma hizmetlerindeki rolü ön plana çıkarılmalıdır. Barınma evlerinde gönüllülerin olması, yalnızca evsizler üzerinde olumlu etki etmeyip aynı zamanda hizmetlerin ve alanda çalışan personellerin iyileştirilmesine de olumlu etkiler sağlayacaktır.
- Barınma evlerinde çalışacak meslek elemanlarının sosyal hizmet teorilerini ve pratik uygulamalarını bilen, kültürel yetkinliğe sahip ve damga karşıtı sosyal hizmet uygulamaları konusunda bilgi sahibi olması gerekmektedir. Ayrıca bu kişiler sözlü ve sözsüz iletişim becerileri konusunda yetkinliklerini geliştirmeli ve evsizlere karşı olumsuz tutum, davranış ve iletişim kalıplarından kaçınılmalıdır.
- Barınma evlerinin uygun olan bölümlerine evsizlerin sosyal aktiviteler yapabileceği ve yaşam becerilerini geliştirebileceği atölyeler kurulmalıdır. Bu atölyede beceri kazanan evsizlerin evsizlikten kurtulma motivasyonları ve

süreçleri takip edilmeli, barınma evleri evsizlere aracı olarak evsizleri hayata hazırlamalıdır. Ayrıca barınma evi yönetimi tarafından belirli periyotlarda düzenlenecek barınma evi dışı sosyal aktivite ve organizasyonlar evsizlerin güçlendirilmeleri açısından önemli görülmektedir. Bu gibi uygulamalar; davranış, duygu ve düşünce değişiminde, topluma katılım ve kazanım (sosyal entegrasyon) süreçlerinde olumlu çıktılar olabilecek bir girişim olarak görülmelidir.

- Evsizlerin istihdama katılması konusunda barınma evleri STK’lar, İŞKUR vb. kurumlarla işbirliği yaparak çalışabilecek durumda olan evsizlerin iş hayatına katılımını desteklemeli, eğitim almak isteyenleri meslek edindirme kurslarına yönlendirme konusunda aracı rol üstlenmelidir. Ülkemizde farklı şehirlerde olumlu sonuçlar veren bu iş birliği uygulamalarının ülke geneline yayılması, bireylerin işgücüne katılımında hem süreçte hem sonrasında istihdam sürecinde destek olunması ve takibinin yapılmasında daha olumlu çıktılar verecektir.
- Barınma evlerine gelen ve barınma evine giriş şartı taşımayan evsizler doğrudan barınma evi dışına itilmemeli, bireylerin ihtiyaçları tespit edildikten sonra hizmet alması gereken kuruluşlarla iletişime geçilerek bakım alabilecekleri kurumlara yönlendirilmelidir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkısı: Çalışma Konsepti/Tasarımı: C.A., Y.G.; Veri Toplama: C.A., Y.G.; Veri Analizi /Yorumlama: C.A., Y.G.; Yazı Taslağı: C.A., Y.G.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi: C.A., Y.G.; Son Onay ve Sorumluluk: C.A., Y.G.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Etik Onay: Araştırma, T.C. Sakarya Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu’nun 07.06.2023 tarihli ve 58/08 sayılı izniyle yürütülmüştür.

Bilgilendirilmiş Onam: Tüm katılımcılardan bilgilendirilmiş onam alınmıştır.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Conception/Design of study: C.A., Y.G.; Data Acquisition: C.A., Y.G.; Data Analysis/Interpretation: C.A., Y.G.; Drafting Manuscript: C.A., Y.G.; Critical Revision of Manuscript: C.A., Y.G.; Final Approval and Accountability: C.A., Y.G.

Conflict of Interest: The authors declare no potential conflicts of interest with respect to the research, authorship, and/or publication of this article.

Grant Support: The authors received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

Ethical Approval: The research was carried out with the permission of the Republic of Turkey Sakarya University Social and Human Sciences Ethics Committee dated 07.06.2023 and numbered 58/08.

Informed Consent: Informed consent was obtained from all participants.

Kaynakça/References

- Acar, B., Bozkafa, H., Vural, B., Önal, S., Genç, M. ve Yaman, Ö. M. (2022). Evsizliğin nedenleri ve deneyimleri üzerine nitel bir araştırma: Beyoğlu örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(2), 339-358.

- Acar, H. (2006). *Sokak çocuklarına yönelik hizmetlerin değerlendirilmesi: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu örneği*. (Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden erişilmiştir.
- Akyıldız, Y. (2020). Evsizlere yönelik sosyal hizmet ihtiyacının ekosistem yaklaşımı bağlamında incelenmesi: İstanbul örneği. (Doktora tezi, Yalova Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yalova). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden erişilmiştir.
- Akyıldız, Y. ve Güngör, F. (2021). The role of homeless shelters in homeless individuals' social life: İstanbul sample. In İ. Ertekin, O. Diker, & E. Ural (Ed.), *Research and Reviews in Social, Human and Administrative Sciences* (pp. 471-492). Ankara: Gece Kitaplığı.
- Anderson, M. C., Hazel, A., Perkins, J. M. & Almquist, Z. W. (2021). The ecology of unsheltered homelessness: Environmental and social-network predictors of well-being among an unsheltered homeless population, *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(14), 7328.
- Arnold, K. (2004). *Homelessness, citizenship and identity*. New York: State University Press of New York.
- Ashman, K. K. & Hull, G. H. (1999). *Understanding generalist practice*. Chicago: Nelson Hall Publishers.
- Aynacı, C. (2024). *Hak temelli sosyal hizmet ekseninde evsizlerin psiko-sosyal problemleri ve çözüm stratejileri*. (Doktora tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sakarya). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden erişilmiştir.
- Baggett, T. P., Liauw, S. S. & Hwang, S. W. (2018). Cardiovascular disease and homelessness. *Journals of the American College of Cardiology*, 71(22), 2585-2597.
- Barile, J. P., Pruitt, A. S. & Parker, J. L. (2020). Identifying and understanding gaps in services for adults experiencing homelessness, *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 30(3), 263-277.
- Beall, J. L. & Piron, H. (2005). *DFID social exclusion review*, London: The London School of Economics and Political Science.
- Bekaroğlu-Doğan, Y. (2018). *Küreselleşen İstanbul'da evsizliğin sosyal hizmet perspektifinden analizi (Beyoğlu örneği)*. (Doktora tezi, Yalova Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yalova), <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden erişilmiştir.
- Birleşmiş Milletler (2022). BM küresel konut krizi: Eğilimler, nedenler ve çözümler raporu. Retrieved from <https://www.weforum.org/agenda/2024/06/global-housing-crisis-practical-solutions/>
- BM Avrupa Ekonomik Komisyonu (2018, October 3). *No one should sleep on a newspaper: Right to housing homeless no more*. Retrieved from chrome-extension://gphandlahdpffmccakmbngmbjnjiiiahp/https://unece.org/fileadmin/DAM/hlm/prgm/other/2018_World_Habitat_Day/Panel_event_proposal_draft.pdf
- Burchardt, T., Le Grand, J. & Piachaud, D. (2002). Degrees of exclusion: Developing a dynamic, multidimensional measure.. In J. Hills, J. Le Grand, D. Piachaud (Eds.). *Understanding social exclusion* (pp. 30-43). Oxford: Oxford University Press.
- Canda, E. R. & Furman, L. D. (2010). *Spiritual diversity in social work practice*. New York: Oxford University Press.
- Chan, S. M., Wong, H., Chen, Y. & Tang, M. V. (2023). Determinants of depression and anxiety in homeless people: A population survey of homeless people in Hong Kong. *Int J Soc Psychiatry*, 69(5), 1145-1156.

- Crane, M., Warnes, A. M. & Fu, R. (2006). Developing homelessness prevention practice: Combining research evidence and professional knowledge. *Health and Social Care in the Community*, 14(2), s. 156-166.
- Creswell, J. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çocuk ve Gençlik Merkezleri Yönetmeliği (2001). [chrome-extension://gphandlahdppffmccakmbngmbjnjiiahp/https://aile.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/yonetmelikler/cocuk-ve-genclik-merkezleri-yonetmeliği-resmi-gazete-tarihi-29-03-2015-resmi-gazete-sayisi-29310.pdf](https://aile.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/yonetmelikler/cocuk-ve-genclik-merkezleri-yonetmeliği-resmi-gazete-tarihi-29-03-2015-resmi-gazete-sayisi-29310.pdf) adresinden 05.03.2024 tarihinde erişilmiştir.
- Evans, J. (2011). Exploring the (bio)political dimension if voluntarism and care in the city: The case of a ‘low barrier’ emergency shelter. *Health & Place*, 17(1), 24- 32.
- Gedik, M. (2020). Sosyal hizmetlerde “hak temelli” yaklaşım. *Çekmece İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(16), 28-57.
- Genç, Y., Akyüz, İ., Solmaz, U., Kara, H. Z., Aynacı, C., Atalay, Z., Zor, M. ve Hamarat A. (2022). *Sokağın öteki yüzü: Evsizlik Türkiye-Avusturya-İtalya-Macaristan örneği*. Y. Genç (Ed.). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Yayınları.
- Germishuys, P. S., Smith, S., Hugo, J., Madela-Mntla, E. & Botha, T. (2022). The demography and disease burden of the homeless shelter population of Tshwane during COVID-19. *Afr J Prim Health Care Fam Med*. 14(1), e1-e8.
- Gürel, M. (2023). Evsizlik olgusu ve evsizlere yönelik sosyal hizmet çalışmaları: Bursa örneği. (Doktora tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, İstanbul). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden erişilmiştir.
- Harvey, B. (1999). *Models of resettlement for the homeless in the European Union*. P. Kennett ve A. Marsh (Ed.). In Exploring the New Terrain (pp. 267-292). Bristol: The Policy Press.
- Hwang, S. W. (2001). Homelessness and health. *Canadian Medical Association Journal*, 164(1), 229-233.
- Işiker, F. (2014). *Forgotten people on the street: Homeless men in İstanbul*. (Yüksek lisans tezi, İstanbul Şehir Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı, İstanbul). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden erişilmiştir.
- Jiménez-Lérida, C., Herrera-Espiñeira, C., Granados, R. & Martín-Salvador, A. (2023). Attending to the mental health of people who are homeless by mobile telephone follow-up: A systematic review. *Healthcare (Basel)*, 11(12), 1666.
- Karaman, M. F. (2019). Sosyal dışlanma bağlamında evsizlik: İstanbul örneği. (Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı, Sakarya). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden erişilmiştir.
- Kaya-Kılıç, A. ve Aslantürk, H. (2019). Evsizlerin sosyo-demografik özellikleri ve sokak yaşam deneyimleri: Antalya örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(2), 417-437.
- Kümbetoğlu, B. (2005). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Levitt, A. J., Culhane, D. P., DeGenova, J., O’Quinn, P. & Bainbridge, J. (2009). Health And Social characteristics of homeless adults in Manhattan who were chronically or not chronically. *Psychiatric Services*, 60(7), 978-983.
- Lima, N. N. R., de Souza, R. I., Feitosa, P. W. G., Moreira, J. L. S., da Silva, C. G. L. & Neto, M. L. R. (2020). People experiencing homelessness: Their potential exposure to COVID-19. *Psychiatry Research*, 288, 112945.

- Maqsood, M. H., Kamal, O. & Charytan, D. (2020). Cardiovascular issues among homeless people: An issue that needs attention. *Clinical Medicine Insights: Cardiology*, 14, 1-2.
- Marshall, T. H. (2006). *Yurtaşlık ve toplumsal sınıflar* (Çev. A. Kaya). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- McNaughton, C. (2008). *Transitions through homelessness lives on the edge*. New York: Palgrave Macmillan.
- Mejia-Lancheros, C., Lachaud, J., Nisenbaum, R., Wang, A., Stergiopoulos, V., Hwang, S. W. & O'Campo, P. (2020). Dental Problems and Chronic diseases in mentally ill homeless adults: A cross-sectional study, *BMC Public Health*, 20(1), 419.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Moustakas, C. (1994). *Phenomenological research methods*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Neuman, W. L. (2016). *Toplumsal araştırma yöntemleri nitel ve nicel yaklaşımlar I*, Ankara: Yayın Odası Yayınları.
- Orhan Yılmaz, E. ve Elibol, G. C. (2020). An alternative shelter design for homeless people: A proposal for Ankara. *Journal of Ankara Studies*, 8(1), 13-22.
- Patton, M. Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Payne, M. (2005). *Modern social work theory*. Chicago: Lyceum Books
- Ravenhill, M. (2008). *The culture of homelessness*. London: Routledge.
- Roman, N. & Berg, S. (2004). *Legislation, programs and policies, US federal*. D. Levinson (Ed.). In *Encyclopedia of Homelessness* (pp. 340-346). London: Sage Publications.
- Sheridan, M. J. (2004). Predicting the use of spiritually-derived interventions in social work practice. *Journal of Religion & Spirituality in Social Work: Social Thought*, 23(4), 5-25.
- Shinn, M. (2004). Prevention of homelessness: Overview. D. Levinson (Ed.). In *Encyclopedia of homelessness* (pp. 455-462). London: Sage Publications.
- Tönnies, F. (2019). *Cemaat ve cemiyet*. İstanbul: Vakıfbank Kültür Yayınları.
- Trevithick, P., Richards, S., Ruch, G., & Moss, B. (2004). *Teaching and learning communication skills in social work education*. Social Care Institute for Excellence.
- Tsai, J., Kaspro, W. & Rosenheck, R. A. (2011). Exiting homelessness without a voucher: A comparison of independently housed and other homeless veterans. *Psychological Services*, 8(2), 114-122.
- Tsai, J., Szymkowiak, D., Wilkinson, S. T. & Holtzheimer, P. E. (2021). Twenty-Year Trends In Use of electroconvulsive therapy among homeless and domiciled veterans with mental illness. *CNS Spectr*, 13, 1-7.
- Türker, A. (2022, Mayıs). Yerel bağlamda evsizlik sorunu nasıl çözülebilir?. *MEWA Agora*, 34, 76-83, https://uclg-mewa.org/wp-content/uploads/Newsletter/MEWA_Agora-34.pdf
- Vallesi, S., Tuson, M., Davies, A. & Wood, L. (2021). Multimorbidity among people experiencing homelessness-insights from primary care data. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(12), 6498.
- Van der Leeden, C., Kaduszkiewicz, H., Boczor, S., Kloppe, T., Lohmann, B., Mallon, T., Rakebrandt, A. & Scherer M. (2023). Medical centres for the homeless in Hamburg - consultation reasons and diagnoses compared to primary care patients in the regular health care system. *Arch Public Health*, 81(1), 190.

- Van Manen, M. (1990). *Researching lived experience: Human science for an action sensitive pedagogy*. Albany: State University of New York Press.
- Vega, A., Carl, Y., Molina-Pérez, X. S., Collazo-Malave, G., Ortiz-Camacho, K. C., Gonzalez-Burgos, B., Martir-Gonzalez, S., Villalobos, C., Ferrer-Burgos, R. & Inostroza-Nieves, Y. (2023). Mental health assessment and risk characterization in Puerto Rico’s Homeless Post-Hurricane Maria. *Journal of Poverty*, 1–21.
- Yeniocak, S., Kalkan, A., Söğüt, Ö., Karadana, G. & Toptaş, M. (2017). Demographic and clinical characteristics among Turkish Homeless patients presenting to the emergency department, *Turkish Journal of Emergency Medicine*, 17, 136-140.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

